Editura „SOLDAT-CETĂȚEAN” Moscova. Consiliul Soldaților. Add.

Mihail ¡¡Yakunin.

Dumnezeu şi

Stat

Spiritul distrugerii este în același timp un spirit creator.

Tipografia Comisiei de editare a Consiliului Soldaților din Moscova. Dep.

19 17.

Biblioteca „Runiverse”

Prefață de Elisée Reclus și Cafiero.

„Atât prietenii, cât și dușmanii lui Bakunin cunosc măreția ideilor sale și energia lui indestructibilă; se mai știe cu ce dispreț arogant privea bogăția, rangul, faima,... la toate avantajele nedrepte, pe care majoritatea umanității este suficient de rea să le mențină. Un nobil rus care a lăsat vaste moșii în patria sa, a fost unul dintre primii care s-au alăturat societății rebelilor ireconciliabili care au scuturat praful tradiției și a prejudecăților, au renunțat la interesele naționale și de clasă și nu și-au pus confortul la nimic. Împreună cu ei a dus lupta dură a vieții; ca ei, a lânceit mulți ani în închisoare și în exil, îndurând toate primejdiile și greutățile pe care oamenii dezinteresați trebuie să le îndure în timpul vieții lor ascetice.

O piatră simplă cu numele Bakunin marchează locul din cimitirul din Berna unde este îngropată cenușa lui. Dar pentru a imprima în memoria posterității imaginea acestui mare revoluționar, departe de orice vanitate, nu este nevoie de o inscripție pe piatră funerară și, probabil, prietenii și adepții săi nu-i vor ridica niciodată un monument deșartă. Ei știu cu ce hohote de râs ar răspunde propunerii de a-și perpetua gloria în acest fel. Singurul mod demn de a-și onora memoria este de a-și continua munca vieții cu aceeași energie și tenacitate cu care a lucrat el însuși. Iar sarcina pe care a lăsat-o moștenire este cu adevărat mare și dificilă; și niciunul dintre discipolii săi nu a dat încă pentru cauza revoluției nici măcar o sută parte din ceea ce a dat Bakunin.

În Rusia printre studenți, în Germania printre insurgenții din Dresda, în Siberia printre colegii săi exilați, în America, în Anglia, în Franța, în Elveția, în Italia printre oamenii treziți, a străbătut ca un șuvoi de lavă, aprinzând totul în calea lui. Originalitatea ideilor sale, imaginea și ardoarea elocvenței sale, energia neobosită în propagandă, împreună cu măreția înnăscută a personalității sale și vitalitatea puternică, i-au oferit lui Bakunin acces la toate grupurile revoluționare și influența sa.

a avut un impact puternic peste tot și asupra tuturor, mai departe asupra celor care l-au întâlnit mai întâi cu brațele deschise, iar apoi l-au împins din cauza diferenței de scop și metodă.

Corespondența lui a fost foarte extinsă: a petrecut nopți întregi scriind scrisori lungi către prietenii săi din lumea revoluționară, iar unele dintre aceste scrisori, scrise pentru a-i întări pe timizi, pentru a-i încuraja pe leneși sau pentru a contura un plan de propagandă sau de insurecție, au preluat mărimea Anilor de volume întregi. Aceste scrisori, mai mult decât orice, clarifică importanța enormă a lui Bakunin în mișcarea revoluționară a secolului al XIX-lea.

Broșurile pe care le-a publicat în rusă, germană, franceză și italiană, oricât de valoroase ar fi în acest moment în elucidarea ideilor lui Bakunin, sunt de o importanță incomparabil mai mică decât scrisorile sale. Acest tratat „Dumnezeu și statul” nu este altceva decât un fragment dintr-o scrisoare. Scrisă în maniera obișnuită pentru Bakunin, suferă de lipsa de proporționalitate și de completitudine caracteristică tuturor lucrărilor sale. În zadar am încercat să găsim sfârșitul manuscrisului: nu era acolo. Bakunin nu a avut niciodată suficient timp pentru a termina ceea ce a început. Înainte de a avea timp să termine un lucru, a trebuit să înceapă cu altul.

„Viața mea în sine nu este altceva decât un fragment”, a spus el odată unui critic al operelor sale literare. Cu toate acestea, cititorii acestui tratat probabil că nu vor regreta că a fost publicat, deși nu în formă completă. Adresându-se direct doar lui adversari cinstiți, Bakunin le dovedește inconsecvența credinței lor în acea putere divină pe care se întemeiază toate puterile pământești; le dovedește originea pur umană a tuturor guvernelor; în concluzie, fără să se oprească să discute despre fundamentele statului, deja condamnat de morala publică, cum ar fi superioritatea fizică, violența, noblețea, bogăția etc., el nu lasă nimic neîntors în teoria lui Kant de a transfera controlul în mâinile oamenilor de știință. a fost posibil să recunoaștem cine sunt oamenii de știință imaginari și reali; să presupunem că s-a găsit un astfel de sistem de alegeri, în care puterea ar fi transferată în mâinile unor oameni care posedă cunoștințe adevărate; Ce garanție de înțelepciune și integritate a guvernului ne-ar putea oferi? Nu! Dimpotrivă, se poate spune cu aproape certitudine că acești noi maeștri s-ar fi dedat la aceleași nebunii și aceleași crime ca și cei anteriori. Acest lucru s-ar întâmpla, în primul rând, pentru că știința nu este ceva complet: ea este în continuă dezvoltare, iar omul de știință de astăzi nu este altceva decât un ignorant pentru mâine. Lasă-l să-și imagineze o singură dată că a atins limita perfecțiunii și numai acest motiv îi este suficient pentru a coborî sub un copil nou-născut. Dar chiar dacă a reușit să cunoască adevărul în însăși esența lui,... După ce a primit puterea, el o va folosi inevitabil pentru rău. Pentru a-și stabili dominația, trebuie să încerce, ca orice cap

stat, să aresteze viețile maselor care se mișcă sub el, să le țină în ignoranță pentru a menține pacea și să le umilească treptat pentru a le conduce de pe un tron mai înalt.

Totuși, de când „doctrinarii” au apărut în lume, genii reale sau imaginare au preluat nu o dată controlul asupra sceptrului lumii în propriile mâini și știm cât te-a costat. I-am văzut la lucru, toți acești oameni de știință : au fost la fel cu mai multă severitate, cu cât studiau mai mult; mai înguste în opiniile lor, cu atât mai mult timp au dedicat unui studiu cuprinzător al unui singur fapt. Fără nicio experiență de viață, pentru că multă vreme nu cunoșteau alt orizont decât pereții biroului lor, se distingeau prin ciudatenii și vanitatea copilărească, erau incapabili de luptă serioasă și nu puteau învăța niciodată să recunoască adevărata relație a lucrurilor.

Nu am asistat recent la înființarea unei întregi școli de „gânditori”, lingușitori de jos și oameni cu o viață neîngrijită, care și-au construit o întreagă cosmogonie în beneficiul lor? Conform teoriei lor, s-au creat lumi, s-au dezvoltat societăți, revoluțiile au răsturnat cei în decompunere. sistem, statele au pierit în sânge, sărăcie și boală doar pentru ca un academician ales să poată veni în față, pentru acea înflorire magnifică a căreia toți ceilalți oameni nu sunt altceva decât îngrășământ. Toate celelalte ființe umane sunt condamnate la moarte pentru ca acești domni să devină nemuritori. !

Dar putem fi liniștiți: toți acești academicieni nu au curajul lui Alexandru, care a tăiat cu sabia nodul gordian. Controlul prin intermediul științei a devenit acum la fel de imposibil ca controlul prin intermediul dreptului divin, al bogăției sau al forței brute. Toate autoritățile sunt de acum încolo condamnate la critici fără milă. Oamenii în care a apărut un sentiment de egalitate nu vor mai tolera să fie controlați; vor învăța să se guverneze singuri. După ce l-au răsturnat pe întemeietorul puterii de pe înălțimile cerului, oamenii îi vor doborî și pe toți cei care au domnit în numele lui. Aceasta este esența viitoarei revoluții. Statul trebuie să se prăbușească pentru a face loc unei noi ordini, în care, așa cum îi plăcea lui Bakunin să spună, dreptatea „umană” va fi înlocuită cu dreptatea divină”. Și pentru această reînnoire viitoare, niciunul dintre revoluționarii din lume nu a făcut atât de mult cât a făcut Mihail Bakunin.

Biblioteca „Runiverse”

5og și statul.

Trei elemente sau trei principii de bază constituie în istorie principala condiție pentru orice dezvoltare umană, atât colectivă, cât și individuală: 1) natura animală a omului, 2) gândirea și 3) spiritul de răzvrătire. Sfera primului element este relațiile sociale și economice private, sfera celui de-al doilea este știința, iar al treilea este libertatea.

*

Idealiștii tuturor școlilor, aristocrații și burghezii, teologii și metafizicienii, politicienii și moraliștii, studenții religiilor, filozofii și poeții, precum și economiștii învățați - admiratori nestăpâni ai idealului, după cum știm - sunt foarte jigniți când li se spune că un persoană cu o minte puternică, idei sublime, cu aspirațiile ei nemărginite, ca tot ceea ce există în lume, nu este altceva decât un produs al materiei brute.

Putem răspunde că materia despre care vorbesc materialiștii este în mod spontan și veșnic în mișcare, activă, transformând energia chimică în dinamică, materie care se manifestă în milioane de combinații de forțe mecanice, fizice, animale și inteligente - că această materie nu are nimic total cu chestiune brută a idealiştilor. Acesta din urmă, produsul teoriilor lor false, este un lucru cu adevărat prost, fără suflet, inert, incapabil să dea naștere la cea mai mică creație, caput mortuum, o fantezie urâtă, inventată doar pentru a contrasta cu o altă fantezie frumoasă, pe care o numesc Dumnezeu. . Ca opus acestei fiinţe supreme, materia, materia lor, dezbrăcată de ei de tot ceea ce constituie adevărata ei natură, trebuie să reprezinte inevitabil cel mai mare neant. Au luat materiei raționalitatea, vitalitatea, toate calitățile ei esențiale, relațiile active de forțe, mișcarea însăși, fără de care materia nici nu ar avea greutate. Lăsând-o cu nimic altceva decât impenetrabilitate și imobilitate absolută în spațiu, ei au atribuit toate aceste forțe, proprietăți și manifestări naturale unei creaturi imaginare create de fantezia lor abstractă; apoi, inversându-și rolurile, ei au numit acest produs al imaginației lor, această fantomă, acest Dumnezeu (care nu este nimic) „Ființa supremă” și, ca o consecință necesară din aceasta, au declarat:

că realitatea reală, materia, lumea, nu este nimic. După această manipulare chibzuită, ei ne spun serios; că această materie este incapabilă să producă nimic, incapabilă chiar să se miște de la sine și, prin urmare, a trebuit să fie creată de Dumnezeu.

Cine are dreptate, idealiştii sau materialiştii? Odată ce această întrebare este suficient de clarificată, ezitarea devine imposibilă. Fără îndoială, idealiștii greșesc, iar materialiștii au dreptate. Da, faptele vin înaintea idealurilor; Idealul, așa cum spunea Proudhon, nu este altceva decât o floare, a cărei rădăcină se află în condițiile materiale ale vieții. Da, întreaga istorie a omenirii, intelectuală și morală, politică și socială, nu este altceva decât o reflectare a istoriei sale economice.

Toate ramurile științei moderne, știința adevărată și dezinteresată, proclamă cu deplină solidaritate un adevăr mare și imuabil: lumea socială, strict vorbind, lumea umană sau umanitatea, nu este altceva decât cea mai înaltă dezvoltare, cea mai înaltă manifestare a lumii animale, cel puțin pe planeta noastră așa cum știm. Dar, deoarece fiecare proces de dezvoltare duce în cele din urmă la negarea logică a premiselor sale de bază, dezvoltarea umanității este o eliberare consecventă și constantă de elementele animalității. Și tocmai în procesul acestei evoluții de la animal la om, ca o consecință naturală

și necesară din punct de vedere logic și istoric, apare lumea ideilor, lumea convingerilor intelectuale și morale și se creează idealurile călăuzitoare.

Da, primii noștri strămoși, Adam și Evele noștri, au fost, dacă nu gorilele, atunci rude foarte apropiate ale gorilelor, animale omnivore, inteligente și feroce, dotate într-o măsură mai mare decât animalele din alte rase cu două abilități prețioase - capacitatea de a gândi. și tendința de a protesta, de a revolta, de a revoluționa. Combinațiile diverse ale acestor două abilități constituie forța motrice a procesului istoric care duce la triumful complet al principiului uman asupra animalului.

Biblia, o carte foarte interesantă și pe alocuri foarte profundă, dacă este considerată una dintre cele mai vechi manifestări ale înțelepciunii și imaginației umane, exprimă foarte naiv acest adevăr în mitul său al păcatului originar. Dintre toți zeii cărora oamenii i-au închinat, cu siguranță cei mai invidioși, cei mai deșarte, cei mai feroce, cei mai nedrepți, cei mai însetați de sânge, cei mai despotici și cei mai ostili demnității și libertății umane, Iehova i-a creat pe Adam și Eva pentru satisfac cine stie ce capriciu, poate pentru a avea mai multi sclavi noi. El le-a pus cu generozitate întregul pământ la dispoziția lor, cu toate roadele și animalele lui, și a limitat deplinătatea bucuriei vieții la un singur lucru: le-a interzis cu strictețe să se atingă de fructele pomului cunoașterii. Prin urmare, a vrut să...

omul, lipsit de orice cunoaștere despre sine, a rămas pentru totdeauna un animal, veșnic târât în patru picioare în fața lui Dumnezeu „viu”, creatorul și stăpânul său.Dar aici intervine Satana, eternul rebel, primul liber gânditor și emancipator al lumilor. Îl face pe om să se rușineze de animalitatea lui, de creaturile și de ascultarea lui, el emancipează o persoană, încurajându-l să nu asculte și să guste din rodul cunoașterii.

Știm ce s-a întâmplat mai departe. Dumnezeul milostiv, a cărui omnisciență, care constituie una dintre proprietățile divine, ar fi trebuit să-l avertizeze despre cele întâmplate, a căzut într-o furie cumplită și ridicolă; l-a blestemat pe Satapa, omul și lumea pe care el însuși a creat-o, lovindu-se, ca să spunem așa, pe sine în creația sa, așa cum fac copiii când se înfurie; și, nemulțumit cu pedepsirea strămoșilor noștri, i-a blestemat în toate generațiile viitoare nevinovate de crima comisă de strămoșii lor. Teologii noștri catolici și protestanți consideră acest act foarte atent și corect tocmai pentru că este monstruos de nedrept și absurd. Apoi, amintindu-și că nu era doar Dumnezeul răzbunării și al mâniei, ci și Dumnezeul iubirii, după ce a umplut cu chin viețile a câteva miliarde de oameni săraci și i-a condamnat la chinurile eterne ale iadului, i-a făcut milă de restul și, pentru a-i mântui și Pentru a împăca iubirea sa veșnică dumnezeiască cu veșnica mânie divină, însetat neîncetat de victime și sânge, a trimis în lume, sub formă de jertfă ispășitoare, pe singurul său fiu ca să fi ucis de oameni. Aceasta se numește misterul Răscumpărării. Acest mister

stă la baza tuturor religiilor creștine. Chiar dacă Mântuitorul divin ar fi salvat întreaga rasă umană. Dar, nu, în paradisul promis de Hristos, după cum știm, numărul aleșilor va fi foarte mic. Restul, marea majoritate a generațiilor prezente și viitoare, vor arde în iad pentru totdeauna. Între timp, pentru a-i consola, Dumnezeul atotdrept și atot-bun încredințează puterea asupra pământului lui Napoleon al III-lea, William cel I, Ferdinand al Austriei și Alexandru al Întregii Rusii.

Și astfel de povești absurde, atât de monstruoase doctrine, sunt predate în toată lumina secolului al XIX-lea în toate școlile publice. Europa prin ordin special al guvernelor. Ei o numesc educație populară! Nu este clar că toate guvernele sunt otrăvitori sistematici, obscurantişti egoişti, violatori ai gândirii populare?!

Acestea sunt mijloacele de bază și criminale pe care le folosesc pentru a ține popoarele în sclavie veșnică și pentru a le jupui fără piedici. Ce înseamnă crimele tuturor Troppmannilor din lume în comparație cu această crimă de trădare împotriva umanității, săvârșită în plină zi în tot spațiul lumii civilizate de cei care îndrăznesc să se numească părinții poporului?

Și totuși, în mitul păcatului originar, Dumnezeu este de acord.

că Satana avea dreptate: recunoaște că diavolul nu i-a înșelat pe Adam și Eva, făgăduindu-le cunoaștere și libertate drept răsplată pentru ofensa de neascultare pe care i-a convins să o comită, deoarece imediat după ce au mâncat din fructul interzis, Dumnezeu însuși a vorbit (vezi Biblia): „Şi astfel oamenii au devenit ca zei, cunoscând binele şi răul; și astfel nu le vom permite să mănânce roadele vieții veșnice, ca nu cumva să devină nemuritori, ca Noi înșine”.

Să lăsăm acum deoparte partea fabuloasă a acestui mit și să fim atenți la adevăratul său sens, care nu poate avea două interpretări. Sensul mitului este clar: omul s-a emancipat; s-a separat de lumea animală și a devenit om; printr-un act de neascultare și cunoaștere, adică prin indignare și gândire, el și-a început istoria umană separată și dezvoltarea sa umană.

Sistemul idealist este complet opus. Ea include negarea oricărei experiențe umane și a acelui bun simț universal, care este sursa primară a tuturor cunoștințelor umane și care, pe baza adevărului simplu de mult recunoscut că doi și doi sunt patru, se ridică la cele mai sublime și complexe construcții științifice. , iar renunțarea la orice observație și experiență neverificată este, repet, singura bază serioasă a cunoașterii umane.

Dezvoltarea treptată a lumii materiale, precum și a vieții organice și animale și a inteligenței istorice progresive, atât la indivizi, cât și în societatea umană, este destul de de înțeles. Aceasta este o evoluție complet naturală de la simplu la complex, de la inferior la superior; o evoluție în concordanță cu toată experiența noastră cotidiană, și deci

în concordanță cu legile rațiunii noastre, care, fiind formată și dezvoltată doar cu ajutorul acestor experiențe, este produsul lor logic.

Idealiștii, în loc să urmeze, ghidați de experiența naturii, de la cel mai de jos la cel mai înalt, de la simplu la complex, de la lumea numită anorganică la cea organică, vegetală, animală și apoi umană, de la materie ca substanță chimică. element la materie ca ființă vie și de la o ființă vie la o ființă gânditoare – idealiștii, orbiți, obsedați și călăuziți de fantoma divină pe care au moștenit-o de la teologi, iau exact drumul opus. Ele merg de la cel mai înalt la cel mai jos, de la complex la simplu. Ei încep cu Dumnezeu ca persoană sau substanță divină, iar primul pas pe care îl fac este o cădere teribilă de pe înălțimile ideii eterne în nesemnificația lumii materiale; de la perfecțiunea absolută la imperfecțiunea absolută; de la gând la materie, de la cea mai înaltă ființă la nesemnificație. Când, cum și de ce s-a hotărât Ființa divină, eternă, infinită, absolut perfectă, probabil sătulă de sine însuși, asupra acestei răsturnări disperate...

Acesta este ceva pe care nici un singur idealist, nici un singur teolog, nici un singur metafizician, nici un singur poet nu l-a reușit vreodată să înțeleagă singur și să explice profanului. Toate religiile, trecute și prezente, și toate sistemele filozofiei transcendentale gravitează asupra acestui *) secret unic și perfid. Oameni sfinți, legislatori inspirați, profeți, mesia etc., și-au dedicat întreaga viață studiului acestui mister și au găsit doar chin și moarte. La fel ca străvechiul sfinx, ea i-a devorat pentru că nu au putut să o rezolve. Marii filozofi, începând cu Heraclit și Platon și terminând cu Descartes, Spinoza, Leibniz, Kant, Fichte, Schelling și Hegel, ca să nu mai vorbim de filozofii hinduși, au scris grămezi de volume și au construit sisteme pe cât de sublime, pe atât de spirituale, în care s-au exprimat. în treacăt multe lucruri măreţe şi frumoase au dezvăluit adevăruri nemuritoare, dar toate au lăsat acest mister, subiectul principal al cercetării lor transcendentale, la fel de neînţeles ca înainte. Eforturile gigantice ale celor mai remarcabile genii pe care le-a cunoscut vreodată lumea, care au întreprins această lucrare a Sisifului unul după altul timp de cel puțin treizeci de secole, au avut ca rezultat să facă acest mister și mai de neînțeles. Putem spera că ni se va dezvălui prin reflecțiile de rutină ale unor epigon de metafizicieni galvanizați din zilele noastre, când toate mințile sănătoase și profunde au scuturat de praful acestei științe suspecte, născută din convietuirea ilegală a unei credințe nerezonabile cu o minte științifică treaz?

Este evident că acest secret teribil este inexplicabil, cu alte cuvinte, absurd, întrucât numai absurditatea nu permite explicații. Este evident că cel care o consideră esențială vieții și fericirii sale trebuie să renunțe la bunul simț și să se întoarcă, dacă poate, la o credință oarbă, naivă, nerezonabilă pentru a repeta, împreună cu Tertulian și alți credincioși, fraza în care chiar al cincilea este cuprins.-esența teologiei: „Credo quia absurdum”.

Atunci toate disputele încetează și nu rămâne nimic decât o prostie triumfătoare. Dar imediat apare o altă întrebare: cum poate o persoană inteligentă și bine educată să simtă nevoia să creadă în acest secret?

Nu este nimic surprinzător în faptul că credința în Dumnezeu, creator, manager, judecător și stăpân, care uneori blestemă lumea, alteori își revarsă binecuvântările asupra ei, domină printre oameni.

*) Eu numesc această taină a creării, căderii și mântuirii omului trădătoare pentru că a fost și continuă să fie o sancțiune pentru toate ororile care au fost și sunt săvârșite în lume; Îl numesc perfid pentru că toate celelalte absurdități teologice și metafizice care degradează mintea umană nu sunt altceva decât consecințele ei necesare.

mai ales în provinciile îndepărtate, unde este incomparabil mai răspândită decât în rândul proletariatului urban. Din păcate, oamenii sunt încă foarte ignoranți, datorită eforturilor sistematice ale tuturor guvernelor, care, nu fără motiv, consideră că ignoranța maselor este una dintre principalele condiții ale puterii lor. Încărcați cu munca zilnică, lipsiți de timp liber, de conversație rațională, de citire, într-un cuvânt, toate mijloacele și motivațiile care dezvoltă gândirea umană, oamenii acceptă de obicei tradițiile religioase fără nicio critică, angro. Aceste tradiții îl înconjoară încă din copilărie în toate împrejurările vieții și, susținute artificial în minte de o multitudine de otrăvitori oficiali de tot felul, spirituali și laici, se transformă într-un obicei, adesea mult mai puternic decât bunul simț.

Există un alt motiv care explică și într-o oarecare măsură justifică credințele absurde ale poporului și anume: situația grea la care oamenii sunt condamnați de sistemul economic al societății chiar și în cele mai cultivate țări ale Europei. Reduși la minimumul vieții umane în nevoile lor intelectuale și morale, precum și în cele materiale, constrânși în viața lor, ca un prizonier într-o închisoare, fără orizonturi, fără iluminare, chiar și fără viitor, dacă e să credem economiștilor, poporul ar avea un suflet îngust și ar nepoliticos instinctele burghezului, dacă nu ar simți dorința de a găsi o cale de ieșire din acest cerc vicios.

Pentru a-și îndeplini această dorință, el are trei căi: două fantastice și una reală. Primele două sunt cârciuma și biserica, depravarea trupului și depravarea duhului; a treia – revoluția socială. Acesta din urmă va avea mult mai mult succes decât orice propagandă a liber gânditorilor în distrugerea credințelor religioase și schimbarea obiceiurilor oamenilor, credințelor și obiceiurilor lor, care au o legătură mult mai strânsă între ele decât se crede de obicei. După ce a înlocuit plăcerile iluzorii și crude ale desfrânării fizice și spirituale cu plăcerile rafinate și variate ale umanității dezvoltate, singura revoluția socială va avea puterea de a închide simultan toate cârciumurile și toate bisericile.

Până atunci, poporul, luat în ansamblu, va crede și, deși obiectele credinței sunt iluzorii, nevoia ei este ineradicabilă.

Există o clasă de oameni care, dacă nu cred, trebuie măcar să pretindă că cred. Din această clasă aparțin toți torționarii, toți asupritorii și exploatatorii umanității: preoți, monarhi, oameni de stat, soldați, finanțatori, funcționari de toate gradele, polițiști, jandarmi, temniceri și călăi, monopoliști, capitaliști, vameși, antreprenori și proprietari de case, avocați, economiști, politicieni de toate nuanțele, negustori până la cel mai mic negustor de turtă dulce. Toți repetă la unison cuvintele lui Voltaire: „Dacă Dumnezeu nu ar exista, ar trebui inventat”, pentru că „înțelegi, oamenii trebuie să aibă religie. Aceasta este o supapă de siguranță”.

Există, în sfârșit, o clasă destul de mare de suflete cinstite, dar timide, care sunt prea inteligente pentru a accepta în mod serios toate dogmele creștine, dar, respingându-le în detaliu, nu au suficient curaj și hotărâre pentru a le arunca cu totul peste bord. Îți permit să critici absurditățile flagrante ale religiei, își bat joc de minuni cu tine, dar se agață cu disperare de absurdul principal, sursa tuturor celorlalte absurdități, de miracolul care explică și justifică toate celelalte minuni - existența lui Dumnezeu. . Dumnezeul lor nu este o ființă puternică, puternică, nu un Dumnezeu complet definit al teologiei, ci o ființă vagă, fantomatică, care dispare și se transformă în nimic la prima încercare de a se sprijini pe el; Acesta este un miraj, ignis fatuas (will-o'-the-wisp), care nu strălucește și nu încălzește. Dar se țin strâns de el și cred că, dacă va dispărea, atunci totul va dispărea odată cu el. Sunt suflete șovăitoare, anemice, pierdute în civilizația modernă, care nu aparțin nici prezentului, nici viitorului, fantome palide, agățate veșnic între cer și pământ, între politica burgheziei și socialismul proletariatului. Ei nu au nici energia, nici dorința, nici hotărârea de a-și urma gândurile și pierd timpul în eforturi constante și dureroase de a împăca ireconciliabilul. În viața publică sunt cunoscuți sub numele de burghezo-socialiști, democrați constituționaliști etc. Nu este nevoie să pierdeți timpul certându-se cu ei: aceștia sunt prieteni de care nimeni nu are nevoie și inamici de care nimeni nu se teme.

♦ *

*

Dar există mai mulți oameni remarcabili despre care nimeni nu îndrăznește să vorbească fără respect, a căror minte puternică, sănătoasă, precum și noblețea intențiilor, nu pot fi puse la îndoială. Îmi este suficient să menționez numele lui Mazzini, Michelet, Quinet, John Stuart Mill *). Suflete nobile și mari, inimi mari, minți mari, scriitori mari (primul dintre ei un erou și revoluționar care a reînviat o mare națiune), și totuși toți sunt apostoli ai idealismului, disprețuind cu cruzime materialismul și oponenții înfocați ai acestuia și, prin urmare, ai lui. socialism cât şi ъ în filozofie cât şi în

politică. Având în vedere acești oponenți, trebuie să discutăm această problemă.

În primul rând, trebuie să ținem cont de faptul că niciunul dintre marii oameni pe care i-am numit și, în general, nici un gânditor idealist remarcabil din zilele noastre nu a acordat atenție laturii strict logică a acestei probleme; nimeni nu a încercat să stabilească filozofic posibilitatea unei răsturnări divine din regiunile pure și eterne ale spiritului

*) Stuart Mill este poate singurul a cărui seriozitate a idealismului poate fi pusă la îndoială în mod deschis din două motive: în primul rând, pentru că a fost un înfocat admirator și adept al filozofiei pozitive a lui Auguste Comte, filozofie care, în ciuda abaterilor semnificative de la adevăratul pozitivism, este încă profund ateu; în al doilea rând, pentru că Stuart Mill era englez, iar a te declara ateu în Anglia înseamnă a fi ostracizat, chiar și în zilele noastre.

spre praful lumii materiale. Fie că le era frică să abordeze această contradicție ireconciliabilă, fără speranța de a o rezolva după eșecurile marilor genii ale istoriei, sau o considerau deja suficient de clarificată, este secretul lor. Cert este că nu erau interesați de dovedirea teoretică a existenței lui Dumnezeu, acceptând vechimea și universalitatea credinței în existența lui Dumnezeu ca dovadă neîndoielnică și suficientă a faptului însuși a acestei existențe.

Această unanimitate impresionantă a oamenilor mari și a scriitorilor în ochii multora are o semnificație mai mare decât toate dovezile științifice. Dacă există ceva logic și... Să presupunem că chiar și gânditorii foarte puternici s-au răzvrătit împotriva adevărului general acceptat, „atunci cu atât mai rău pentru ei și pentru logica lor”, spun oameni precum Giuseppe Mazzini și Joseph de Maistre, „de la universal și omniprezent, din timpurile primitive până în prezent. ziua, recunoașterea unei idei a fost întotdeauna considerată cea mai incontestabilă dovadă a adevărului ei.” „Sentimentul lumii întregi, convingerea, formată și susținută mereu și de toți, nu poate fi greșită; trebuie să fie înrădăcinată într-o nevoie inerentă naturii umane însăși. Și întrucât s-a stabilit că toate popoarele, trecute și prezente, au crezut și cred în existența lui Dumnezeu, este limpede că cei care au ghinionul să se îndoiască de El, oricare ar fi logica care i-a condus la această îndoială, sunt excepții, degenerează, monștri.” Deci antichitatea și omniprezența unei credințe, chiar dacă este contrară oricărei științe și logici, este considerată o dovadă suficientă și incontestabilă a adevărului ei.

De ce? Până pe vremea lui Copernic și Galileo, toată lumea credea că soarele se învârte în jurul pământului. Nu-i aşa? nu au gresit toti? Există ceva mai vechi și mai răspândit decât sclavia? Poate canibalism? De la începutul societăților istorice până în prezent, a existat întotdeauna și pretutindeni exploatarea sclavilor, iobagilor, angajaților, a minorității dominante, opresiunea oamenilor de către biserică și stat. Ar trebui să concluzionăm de aici că această

exploatare și oprimare sunt absolut inseparabile de însăși existența societății umane? Iată exemple care arată că argumentul campionilor Domnului Dumnezeu nu dovedește nimic. În realitate, nu există nimic mai răspândit și mai străvechi decât nedreptatea și absurditatea; adevărul și dreptatea, dimpotrivă, sunt cele mai puțin comune noi formațiuni în dezvoltarea societății umane.

În acest fapt constă și explicația unui fenomen istoric constant recurent, și anume: persecuția celor care au proclamat primii adevărul, atât de către reprezentanții oficiali, privilegiați și interesați ai credințelor „universale” și „vechilor”, precum și ca alături de masele, care, după ce i-au chinuit pe predicatorii adevărului, au ajuns mereu să-și accepte ideile și să contribuie la răspândirea lor universală.

Pentru noi, materialiştii şi revoluţionarii socialişti, nu există nimic de neînţeles sau teribil în aceste fenomene.

Puternic în conștiința noastră, dragostea noastră pentru adevăr, în toate manifestările sale cele mai crude, acea pasiune pentru logică, care singură constituie deja o mare forță și în afara căreia nu există nici un gând; puternic prin devotamentul nostru pentru dreptate și credința neclintită în triumful umanității asupra oricărei atrocități teoretice și practice; puternici, in sfarsit, prin increderea reciproca si sprijinul pe care ni-l acorda cei putini care ne impartasesc convingerile, ne impacam cu inevitabilitatea acestui fenomen istoric, in care vedem manifestarea unei legi sociale, ca fireasca, necesara si neschimbabila. ca orice altceva. ѣ alte legi care guvernează universul. Această lege este o consecință logică, inevitabilă, a originii animale a omului și a societății umane, și în vederea tuturor celor științifice; Pe baza dovezilor fiziologice, psihologice și istorice adunate în prezent, precum și având în vedere evenimentele actuale, este imposibil să ne mai îndoim de acest lucru.

Ei bine, odată ce acceptăm originea animală a omului, atunci totul se explică de la sine. Atunci istoria ne apare fie ca o liniște, apatică, leneșă, fie ca o negație revoluționară pasională și puternică a trecutului. Mai exact, ea constă în negația treptată a animalității primitive a omului prin dezvoltarea umanității sale. Omul, animalul sălbatic, vărul gorilei, s-a țesut din întunericul adânc al instinctelor animale în lumina rațiunii, iar aceasta explică într-un mod complet natural toate greșelile sale trecute și ne consolează parțial pentru erorile sale prezente. El a ieșit din sclavia animalelor și, după ce a trecut prin sclavia divină – starea de tranziție dintre umanitate, animalitate și umanitate – este acum pe calea spre cucerirea și implementarea libertății umane.

De aici rezultă că vechimea unei credințe, a unei idei, nu vorbește în favoarea lor, ci mai degrabă, dimpotrivă, asemenea idei și credințe ar trebui să ni se pară suspecte, întrucât în spatele nostru se află animalitatea noastră, iar în fața noastră. este umanitatea noastră. Lumina umanității este singurul lucru care ne poate lumina și ne poate lumina, singurul lucru care ne poate elibera, ne poate oferi demnitate,

libertate și fericire și poate crea fraternitate între noi. Și nu în întunericul trecutului este sursa acestei lumini, ci în destinele viitoare ale umanității. Să nu privim niciodată înapoi, să privim mereu înainte, pentru că soarele nostru este înainte, mântuirea noastră este înainte.

Și dacă este permis și chiar util și necesar să privim înapoi și să ne studiem trecutul, atunci numai pentru a stabili ceea ce nu ar trebui să mai fim; să urmăm ceea ce am crezut și am gândit, astfel încât să nu mai credem în el și să gândim așa; afla ce am facut si ce nu ar trebui sa mai facem.

Asta e tot ce se referă la antichitate. Cât despre omniprezența unei erori, aceasta doar dovedește

un singur lucru: asemănarea, dacă nu identitatea perfectă, a naturii umane în toate epocile și sub toate latitudinile. Și din moment ce s-a stabilit că toate popoarele în toate perioadele vieții lor au crezut și cred încă în Dumnezeu, trebuie pur și simplu să concluzionăm că ideea unei zeități care emană din noi înșine este o eroare necesară din punct de vedere istoric în dezvoltarea umanității, și urmăriți de ce și cum a apărut în istorie și de ce marea majoritate a rasei umane încă îl acceptă ca adevăr.

Până când vom urmări pas cu pas calea pe care a urmat dezvoltarea ideii unei lumi supranaturale sau divine în evoluția istorică a conștiinței umane, toate dovezile științifice ale absurdității acestei idei vor fi zadarnice și până când suntem capabili să o lovim în adâncul ființei umane, acolo unde s-a născut, nu vom putea niciodată să o discredităm în opinia majorității. Vom fi condamnați pentru totdeauna la o luptă fără rod și fără speranță cu nenumăratele manifestări ale unei idei, a cărei absurditate, odată învinsă de argumentele bunului simț, va reapărea într-o formă la fel de lipsită de sens. ΄Y

Până nu va fi distrusă rădăcina tuturor absurdităților care chinuiesc lumea, credința în Dumnezeu va rămâne intactă și totul va da noi urmași. Astfel, în prezent, în cercurile cunoscute ale înaltei societăţi, spiritismul are tendinţa de a se stabili pe ruinele creştinismului.

Nu numai în interesul maselor, ci și în interesul propriului nostru bun simț, trebuie să încercăm să înțelegem geneza istorică și lanțul de cauze care au determinat ideea lui Dumnezeu în conștiința umană. În zadar va fi să ne numim și să ne considerăm atei până când vom înțelege aceste motive, pentru că până atunci vom fi mereu influențați mai mult sau mai puțin de strigătele acestei conștiințe universale, ale cărei secrete nu le-am descoperit și, luând ținând cont de slăbiciunea firească chiar și a celor mai puternici indivizi împotriva influenței atotputernice a opiniei publice care îi încurcă, vom fi mereu în pericol, mai devreme sau mai târziu, într-un fel sau altul, să cădem din nou în abisul absurdității religioase. Exemplele de astfel de „apeluri” nu sunt neobișnuite în societatea modernă.

Mai sus am stabilit principalul motiv practic al puterii pe care credințele religioase o mai au asupra maselor. Aceste tendințe mistice sunt determinate la o persoană nu atât de o amăgire a minții, cât de o nemulțumire profundă a inimii. Acesta este un protest instinctiv și pasional al unei ființe umane împotriva îngustimei, planeității, durerilor și rușinii unei vieți proaste. Pentru aceste rele există, după cum am spus deja, un singur remediu - revoluția socială.

*a:

*

În alte articole am încercat să arăt motivele originii și dezvoltării halucinațiilor religioase în conștiința umană. Aici intenționez să tratez problema existenței lui Dumnezeu sau a originii divine a lumii și a omului, într-un

mai ales din punct de vedere al utilităţii sale morale şi sociale şi mă voi limita la doar câteva cuvinte despre fundamentele teoretice ale acestei credinţe pentru a-mi explica mai bine gândirea.

Toate religiile cu zeii, semizeii, profeții, mesia, sfinții lor au fost create de imaginația credulă a unei persoane care nu atinsese încă dezvoltarea deplină și controlul deplin al abilităților sale. În consecință, cerul religios nu este altceva decât un miraj în care o persoană, înălțată prin credință și ignoranță, își găsește propria imagine, dar mărită și răsturnată, adică îndumnezeită. Istoria religiilor, istoria nașterii, măreției și decăderii zeilor, care stăpâneau unul după altul asupra sufletelor umane, nu este așadar altceva decât dezvoltarea minții și conștiinței colective a rasei umane. Pe măsură ce oamenii, în mișcarea lor istorică treptată înainte, au găsit fie în ei înșiși, fie în natura înconjurătoare o oarecare putere, calitate sau chiar un defect major, i-au atribuit zeilor lor, exagerând și extinzând peste măsură această calitate prin jocul fanteziei lor religioase, exact cum fac copiii. Astfel, grație generozității evlavioase a credincioșilor și a oamenilor creduli, patimile și vicii pământești au înflorit din belșug în ceruri și, ca o consecință necesară a acesteia, cu cât raiul a devenit mai bogat, cu atât pământul și omenirea mai sărace. Odată stabilit Dumnezeu, el a fost, desigur, proclamat creator, atotputernic și stăpânitor nelimitat al tuturor lucrurilor: lumea de atunci a devenit nimic, Dumnezeu - totul; iar omul, adevăratul său creator, care l-a scos din golul neexistenței, s-a închinat înaintea lui și a început să se închine. lui și s-a recunoscut ca fiind creația și sclavul său.

Creștinismul în acest sens este religia prin excelență; a exprimat cu cea mai mare claritate și completitate adevărata esență a oricărui sistem religios, care este umilirea, înrobirea și distrugerea omului pentru slava lui Dumnezeu,

Din moment ce Dumnezeu este totul, lumea reală și omul nu sunt nimic. Dumnezeu este adevăr, dreptate, bunătate, frumusețe, putere și viață; omul este minciună, nedreptate, răutate, urâțenie, neputință și moarte. Dumnezeu este stăpân, omul este sclav. Neputând să găsească dreptatea, adevărul și viața veșnică prin propriile sale eforturi, el le poate realiza numai prin revelația divină. Dar de îndată ce vorbim despre revelație, în scenă apar imediat vestitorii revelației - mesia, profeți, preoți și legiuitori, inspirați de Dumnezeu însuși. Acești aleși, sfinții învățători ai omenirii, destinați de însuși Dumnezeu să îndrume oamenii pe calea mântuirii cerești, se bucură cu siguranță de o putere nelimitată în sensul cel mai pământesc. Toți oamenii sunt obligați să le asculte pasiv și fără margini, întrucât rațiunea umană nu este nimic împotriva rațiunii divine și nicio dreptate pământească nu poate sta împotriva dreptății divine.Slujitori ai lui Dumnezeu, oamenii trebuie să fie și sclavi ai bisericii și ai statului, deoarece statul este sfințit de biserică.

Creștinismul a învățat acest adevăr mai bine decât toate celelalte religii existente sau existente, neexcluzând nici măcar vechile religii orientale, care, de altfel, nu aveau o largă răspândire teritorială, cuprinzând doar națiuni alese și privilegiate, în timp ce creștinismul se străduiește să îmbrățișeze tot ce este umanitatea; iar acest adevăr a fost proclamat și pus în aplicare de romano-catolicismul cu o logică severă. De aceea creștinismul s-a proclamat religie absolută, completă, iar Biserica Romană Apostolică singura biserică legală și divină.

II Deci, cu tot respectul față de metafizicieni și idealiștii religioși, filozofi, politicieni și poeți, nu se poate să nu admită că ideea de Dumnezeu implică o renunțare la rațiunea umană și la dreptate; este negarea cea mai decisivă a libertății umane și duce inevitabil la înrobirea rasei umane în teorie și practică.

Dacă nu dorim înrobirea și umilirea rasei umane, așa cum o doresc iezuiții, poetiștii sau metodiștii protestanți, atunci nu putem, nu trebuie să facem nici cea mai mică concesie fie Dumnezeului teologilor, fie Dumnezeului metafizicienilor, fie Zeul poeților. Cel care în acest azouk mistic începe cu Dumnezeu se va termina inevitabil cu Dumnezeu; oricine este înclinat să se închine lui Dumnezeu nu ar trebui să-și facă iluzii copilărești cu privire la păstrarea demnității umane, ci să renunțe cu curaj la orice libertate și umanitate. Dacă Dumnezeu există, atunci omul este un sclav; dar o persoană poate și trebuie să fie liberă, atunci Dumnezeu nu există. Nu există cale de mijloc între aceste două dileme: prin urmare, este necesar să alegeți.

Este necesar să se indice cu acuratețe și clar în ce măsură și în ce mod religiile umilesc și strică oamenii, cum își corup rațiunea, principalul instrument al emancipării umane, cum cultivă lașitatea în oameni, principala condiție a sclaviei; cum dezonorează munca umană, făcând-o un semn și sursă de sclavie; cum omoară ideea și simțul dreptății umane, trăgând constant cântarul în fața unor necinstiți

triumfători, obiecte privilegiate ale condescendenței divine; cum ucid mândria și demnitatea umană, proclamând virtutea și smerenia drept virtuți; cum înăbușă în inimile oamenilor orice sentiment de fraternitate umană, umplându-i în schimb de cruzime.

Toate religiile sunt crude, toate se bazează pe sânge, pentru că toate se bazează în principal pe ideea de sacrificiu, pe sacrificiul constant al omului pentru răzbunarea nesățioasă a zeității. În acest mister sângeros, o persoană este întotdeauna o victimă, iar un preot, tot o persoană, dar având doar privilegiul harului divin, este un călău. Așa se explică de ce preoții și preoții din toate religiile, cei mai desăvârșiți, cei mai omenești, cei blânzi, au întotdeauna în adâncul inimii, a. dacă nu în inimă, atunci în imaginație, în mentalitate - ceva crud și însetat de sânge.

Toate aceste fapte nu sunt mai cunoscute de nimeni decât de faimoșii noștri idealiști. Sunt oameni învățați, care cunosc istoria pe de rost și, întrucât erau oameni vii la acea vreme, pătrunși de dragoste sinceră și profundă pentru binele umanității, ei, cu o elocventă incomparabilă, au denunțat toate aceste atrocități, toate aceste crime ale religiei cu incomparabil. elocvența . Ei resping cu indignare orice solidaritate cu Dumnezeu a religiilor practice și a reprezentanților lor, din trecut și din prezent.

Dumnezeul pe care îl închină, sau cred că îl închină, diferă de adevărații zei ai istoriei prin absența completă a oricăruia dintre atributele atribuite atât de abundent divinității de către teologi și metafizicieni. El nu este Ființa Supremă a lui Robespierre și J.-J. Rousseau, zeul nepanteist al lui Spinoza și chiar zeul nevinovat, transcendental și foarte ambiguu al lui Hegel. Idealiștii au mare grijă să nu-i dea zeului lor vreo definiție pozitivă, simțind că orice definiție deschide spațiu complet pentru cele mai distructive critici. Ei nu spun dacă acesta este un Dumnezeu personal sau impersonal, dacă el a creat lumea sau nu a creat-o; nici măcar nu vor să vorbească despre providența lui divină. Toate acestea pot compromite. Ei se mulțumesc să spună „dumnezeu” și nimic mai mult. Și deci, care este zeul lor? Nu este nici măcar o idee, ci doar o aspirație.

Zeitatea lor este un simbol a tot ceea ce este mare, frumos, nobil și uman. Atunci de ce nu spun ei „om.” Ah! pentru că, spre marea lor supărare, regele William al Prusiei, Napoleon al III-lea și toți complicii lor sunt și ei oameni. Umanitatea adevărată este un amestec de tot ce este mai sublim și mai frumos cu cel mai josnic și monstruos. Cum se descurcă cu asta? Pe unul îl numesc fricos, pe celălalt animal, iar între acești doi poli îl plasează pe uman. Fie nu vor, fie nu pot înțelege că acești trei termeni sunt, în esență , unul și același, și că, împărțindu-le, distrug întregul.

Idealiștii nu sunt deosebit de puternici în logică și, pot spune, o neglijează. Prin aceasta se deosebesc de metafizicienii panteisti si deisti, iar asta da idealurilor lor caracterul de idealism practic, inspirandu-se nu atat din constructii a priori, cat din experienta, as

spune, din emotii, individuale si colective, atat moderne cat si istorice. . . Acest lucru dă propagandei lor o vitalitate și o putere pocăită, dar numai pocăită, pentru că contradicția logică paralizează viața în toate manifestările ei.

Această contradicție constă în faptul că ei vor să slujească atât lui Dumnezeu, cât și omenirii în același timp. Ei insistă asupra unirii a două lucruri, care, odată separate, nu se pot uni decât pentru a se distruge unul pe altul. Ei spun cu un singur duh: „Dumnezeu este libertatea omului”.

secol; Dumnezeu este demnitate, dreptate, egalitate, fraternitate, bunăstare a oamenilor”, fără a fi atent la logica fatală, datorită căreia însuși faptul existenței lui Dumnezeu exclude posibilitatea existenței tuturor acestor lucruri frumoase. Pentru că dacă Dumnezeu există, atunci el este cu siguranță stăpân etern, suprem și absolut și, de vreme ce un astfel de stăpân există, atunci omul este sclav; dacă este sclav, atunci nici dreptatea, nici egalitatea, nici fraternitatea, nici bunăstarea nu sunt posibile.

În zadar, fugind de bunul simț și ignorând lecțiile istoriei, își imaginează pe Dumnezeul lor animat de cea mai duioasă dragoste pentru libertatea omenească: stăpânul, oricine ar fi și oricât de liberal s-ar preface, tot stăpân rămâne. Însuși faptul existenței sale impune în mod inevitabil lanțuri de sclavie asupra a tot ce este dedesubt. În consecință, dacă Dumnezeu ar exista, atunci doar într-un caz ar putea să ofere un serviciu libertății umane, și anume, dacă ar înceta să existe.

Voltaire a spus: „Dacă nu ar exista Dumnezeu, ar trebui să fie inventat.” Și eu, în calitate de admirator zelos al libertății, această condiție esențială pentru dezvoltarea și perfecțiunea umană, sunt mai înclinat să-și răstoarne aforismul și să spun că dacă Dumnezeu a existat, atunci ar fi necesar să-l distrugem.

Necesitatea strictă și logică a acestui act este prea evidentă pentru a necesita dovezi suplimentare. Și pentru mine este cu totul de neînțeles cum acești oameni remarcabili, purtând nume atât de glorioase și pe drept respectate, nu pot simți în fiecare minut contradicția flagrantă în care cad, vorbind în același timp despre Dumnezeu și despre libertatea omului. Un singur lucru poate fi presupus: că neglijează logica pentru că consideră această inconsecvență sau licență logică ca fiind practic necesară pentru bunăstarea omenirii.

De asemenea, este posibil ca, vorbind despre libertate ca pe ceva foarte respectabil și drag în ochii lor, ei să atașeze acestui termen un sens complet diferit de conceptul care există printre noi, materialiștii și revoluționarii socialiști. Într-adevăr, nu vorbesc niciodată despre libertate separat, dar întotdeauna primul cuvânt este libertate, iar al doilea este putere. Putere! Iată un alt cuvânt și concept pe care le urâm din toată inima. /-„'vj

* ț s^../··'·'·· .·"'■>·

Ce este puterea? Este aceasta forța imuabilă a legilor naturii, care se manifestă în legătura fatală și succesiunea fenomenelor din lumea fizică și socială? Într-adevăr, bunul simț ne interzice să ne indignăm împotriva acestor legi. S-ar putea să nu-i înțelegem bine sau s-ar putea să nu-i cunoaștem deloc, dar nu le putem ne supune, pentru că ele constituie condiția de bază a vieții noastre; ele ne înconjoară, ne pătrund, ne reglează toate mișcările, gândurile și accesul

ki; în acele cazuri când încercăm să ne supunem lor, ei ne dovedesc și mai clar atotputernicia lor. Da, suntem absolut sclavii acestor legi. Dar într-o asemenea sclavie nu există umilință; pentru că sclavia, în adevăratul sens al cuvântului, presupune un stăpân, un legiuitor, care să stea în afara celui pe care îl guvernează, pe când aceste legi nu sunt în afara noastră, ci nedespărțite de noi; ele constituie întreaga noastră ființă, fizică, intelectuală și morală; trăim, ne mișcăm, acționăm, dorim doar după aceste legi. Fără ele nu suntem nimic, nu existăm deloc. De unde poate veni puterea și dorința de a se răzvrăti împotriva lor?

O singură libertate este posibilă pentru o persoană în relația sa cu legile naturii - libertatea de a le cunoaște și de a le aplica la o scară în continuă expansiune, în conformitate cu scopul de emancipare sau umanizare colectivă sau individuală urmărit de el. Aceste legi, odată recunoscute, au o putere care nu este niciodată contestată de majoritatea oamenilor. Trebuie să fii, de exemplu, un teolog până la capăt, sau măcar un metafizic, avocat sau economist burghez, pentru a fi indignat împotriva legii potrivit căreia doi și doi sunt patru. Trebuie să aveți imaginația unui poet pentru a imagina focul care nu arde și apa care nu curge, excluzând, desigur, experimentele bazate pe aplicarea altor legi la fel de imuabile ale naturii. Dar o astfel de indignare, sau, mai degrabă, astfel de încercări de imaginație nebună spre indignare, sunt categoric rare și, în general, se poate spune că majoritatea oamenilor din viața lor de zi cu zi sunt ghidați de bunul simț, adică recunosc întreaga sumă a generalului. legile naturii acceptate.

Este o mare nenorocire că marea majoritate a legilor naturii, deja stabilite ca atare de știință, rămân necunoscute maselor de oameni, prin grija atentă a guvernelor, care, după cum știe toată lumea, există în folosul oameni.

Și un altul, nu mai puțin semnificativ, este că majoritatea legilor naturii care reglementează dezvoltarea societății umane și sunt la fel de necesare și imuabile precum legile care guvernează lumea fizică nu au fost încă recunoscute și stabilite în mod corespunzător de știința însăși*) . Odată ce sunt recunoscuți de știință și apoi, printr-un sistem oportun de educație publică, trec în conștiința tuturor, problema libertății va fi în sfârșit rezolvată. Autoritățile cele mai încăpățânate vor trebui să admită cu forța dovezii că atunci nu va mai fi nevoie de organizare politică, de guvernare și de legislație, pentru

aceste trei lucruri, care, fie că vin din voința suveranului, fie că sunt rezultatul unei votul parlamentar, chiar dacă sunt de acord cu legile naturii – ceea ce nu s-a întâmplat niciodată și niciodată

*) Bakunin se referă aici, fără îndoială, la legile economice și la „științe sociale”, care, într-adevăr, sunt încă la început.   Notă ed.

vor fi – sunt mereu fatale și ostile libertății majorității, datorită însuși faptului că impun oamenilor un sistem de legi exterioare și deci despotice.

* Ψ

Libertatea omului constă numai în respectarea legilor naturii pentru că omul însuși le-a recunoscut ca atare, și nu pentru că i-au fost impuse din exterior de vreo voință exterioară, divină sau umană, colectivă sau individuală.

Imaginează-ți o academie științifică compusă din cei mai cunoscuți reprezentanți ai științei; imaginați-vă că acestei academii i-ar fi încredințat legislația și organizarea societății și că, inspirată de cea mai pură dragoste pentru adevăr, ar compune doar legi care sunt absolut în armonie cu ultimele descoperiri ale științei.

Și totuși, din partea mea, susțin că o astfel de legislație și organizare ar fi îngrozitoare din două motive: în primul rând, pentru că știința umană este întotdeauna și neapărat imperfectă și că, comparând ceea ce este descoperit cu infinitul a ceea ce rămâne încă de deschis, unul. trebuie să recunosc că este încă la început. Așadar, dacă am încerca să forțăm o persoană în viața sa practică, atât colectivă, cât și individuală, să respecte strict și exclusiv ultimele date ale științei, atunci am condamna atât societatea, cât și individul să îndure chinul pe patul lui Procustean, ceea ce ar foarte să-i conducă repede la sfârșitul trist, deoarece viața este un lucru incomparabil mai mare decât știința.

Și în al doilea rând, o societate care să se supună legislației emanate din academia științifică, nu pentru că ea însăși ar fi fost impregnată de o conștiință a raționalității acestei legislații (caz în care existența Academiei ar deveni inutilă), ci doar pentru că este legislație emanată din academie, impusă în numele științei, pe care societatea o venerează fără să o înțeleagă – o astfel de societate ar fi o societate nu de oameni, ci de vite. Ar fi cea de-a doua ediție a acelor misiuni din Paraguay, care atâta vreme au fost supuse puterii iezuiților: avea să coboare inevitabil și rapid la cel mai scăzut grad de idioție.

Dar există și un al treilea motiv care ar face imposibilă o astfel de conducere și anume că o academie științifică, investită, ca să spunem așa, cu o putere supremă absolută, chiar dacă ar fi formată din cei mai faimoși oameni, și-ar pune capăt inevitabil și curând existenței datorită la decăderea morală şi intelectuală. Chiar și acum, în ciuda

nesemnificației privilegiilor care le sunt acordate, acesta este sfârșitul inevitabil al tuturor academiilor. Cel mai mare geniu științific, din momentul în care devine academician, om de știință atestat oficial, cade inevitabil în lene. Își pierde originalitatea, curajul revoluționar și acea energie neliniștită, sălbatică, care distinge toate geniile,

vreodată chemat să distrugă lumi vechi și să pună temelia unora noi; deși, fără îndoială, câștigă în politică, în înțelepciunea utilitară și practică, ceea ce pierde în puterea gândirii. Într-un cuvânt, el degenerează.

O trăsătură caracteristică a privilegiului și a oricărei poziții privilegiate este că ucide sufletul și inima unei persoane. O persoană care este privilegiată din punct de vedere politic sau economic este coruptă în mintea și inima sa. Aceasta este o lege socială care nu permite excepții; se aplică în mod egal națiunilor întregi și claselor, corporațiilor și indivizilor separate. Egalitatea nelimitată este cea mai importantă condiție pentru libertate și umanitate. Scopul principal al acestui tratat este de a dovedi acest adevăr în toate manifestările vieții umane.

O adunare științifică, încredințată cu conducerea societății, va sfârși curând prin a înceta să se dedice științei și s-ar ocupa de o cu totul altă afacere, iar această afacere, ca și afacerea oricărei autorități consacrate, ar consta în eforturi eterne de a face societatea i-a încredinţat în grija ei mai prost şi, deci, mai neajutorat, în nevoie de controlul lui.

ψ

Dar ceea ce este adevărat pentru academiile științifice este valabil și pentru toate adunările constitutive și legislative, fără a le exclude pe cele alese prin vot universal. În acest din urmă caz, este adevărat, își pot reînnoi componența, dar asta nu împiedică formarea, după câțiva ani, de adunări de politicieni, de fapt, dar nu de lege, privilegiați, care, dedicându-se exclusiv managementul afacerilor publice, țările formează în cele din urmă ceva ca o aristocrație politică sau oligarhie. Un exemplu în acest sens sunt Statele Unite ale Americii și Elveția.

În consecință, nu este nevoie de legislație externă și nici de putere, pentru că una este indisolubil legată de cealaltă și ambele tind spre înrobirea societății și umilirea legiuitorilor înșiși.

De aici rezultă că resping orice autoritate? Un astfel de gând este departe de mine. Referitor la cizme, recunosc autoritatea cizmarului; in ceea ce priveste case, canale sau cai ferate, daca as avea nevoie, as apela la autoritatea unui arhitect sau inginer. Pentru cutare sau cutare cunoștințe speciale, apelez la un astfel de om de știință. Dar nu voi permite nici unui cizmar, nici unui arhitect, nici unui om de știință să-mi impună autoritatea. Îi tratez liber și cu tot respectul

pe care mintea, caracterul, cunoștințele lor îl merită, rezervându-și dreptul inalienabil la critică. Nu sunt mulțumit de sfatul unei autorități dintr-o ramură specială; Mă consult cu mai mulți, le compar părerile și o aleg pe cea care mi se pare cel mai bine.

mai temeinic. Dar nu recunosc autoritate infailibilă nici măcar în chestiuni speciale; În consecință, indiferent de respectul pe care l-aș avea pentru umanitatea și sinceritatea unui individ sau aceluia, nu am încredere absolută în niciun individ. O astfel de credință ar fi fatală pentru rațiunea mea, pentru libertatea mea și chiar pentru succesul întreprinderilor mele; m-ar transforma imediat într-un sclav prost, un instrument al voinței și intereselor altei persoane.

Dacă mă înclin în fața autorității specialiștilor și consider că îmi este util într-o anumită măsură și atâta timp cât mi se pare necesar să urmez instrucțiunile și chiar instrucțiunile lor, atunci asta pentru că autoritatea lor nu mi-a fost impusă de nimeni: nici de oameni, nici de Dumnezeu, nici rege, Altfel i-aș alunga cu groază și le-aș trimite sfaturile, instrucțiunile și serviciile lor diavolului, încrezător că mă vor face să plătesc cu pierderea libertății și a respectului de sine pentru acele fragmente. de adevăr, învăluită într-o masă de minciuni, pe care mi le pot da.

Mă înclin în fața autorității specialiștilor pentru că propria mea rațiune îmi insufle asta. Sunt conștient de incapacitatea mea de a acoperi în toate detaliile orice ramură vastă a cunoașterii umane. Nici cea mai mare minte nu este capabilă să îmbrățișeze întregul. Rezultatul acestui lucru, atât în știință, cât și în industrie, este nevoia de diviziune și asociere a muncii. Primesc și dau — așa este viața umană. Fiecare se descurcă și este controlat pe rând. Dar aici nu se vorbește despre putere definită și permanentă, ci doar despre un schimb constant de autoritate și supunere reciprocă, temporară și, cel mai important, recunoscută voluntar.

Nu pot recunoaște autoritatea permanentă și universală pentru nimeni, deoarece o persoană universală nu există; nu există nicio persoană capabilă să îmbrățișeze toate științele, toate ramurile speciale ale vieții în toată bogăția de detalii, fără de care aplicarea lor în viață este imposibilă. Dacă o astfel de universalitate ar putea fi vreodată realizată într-o singură persoană și dacă ar dori să profite de acest avantaj și să ne impună autoritatea sa, atunci ar fi necesar să o expulzăm din societate, deoarece autoritatea sa i-ar duce inevitabil pe alții la sclavie. si imbecilitate. Nu vreau să spun că societatea ar trebui să trateze rău oamenii de geniu, așa cum a procedat până acum; dar nici nu cred că ar trebui să fie prea îngăduitor cu ei și să le acorde privilegii sau drepturi exclusive, și asta din trei motive: în primul rând, pentru că poți oricând să greșești și să confundi un șarlatan cu o persoană genială; în al doilea rând, pentru că un astfel de sistem de privilegii poate transforma o persoană cu adevărat strălucitoare într-un șarlatan, îl poate demoraliza și corupe; și în al treilea rând, pentru că în acest fel societatea ar pune un stăpân peste ea însăși.

Să repetăm cele de mai sus în câteva cuvinte. Așadar, recunoaștem autoritatea absolută a științei, întrucât scopul acesteia este descoperirea și fundamentarea sistematică a legilor naturii inerente vieții materiale, intelectuale și morale atât a lumii fizice, cât și a lumii sociale, aceste două lumi, care constituie de fapt una indivizibilă. lumea naturii. În afară de această singură putere legitimă – legală pentru că este rațională și în armonie cu libertatea umană – declarăm toate celelalte puteri și autorități ca fiind false, impostoare și pernicioase.

Recunoaștem autoritatea absolută a științei, dar respingem infailibilitatea și universalitatea oamenilor de știință. În biserica noastră – dacă îmi este permis pentru o clipă să folosesc o expresie pe care o urăsc atât de mult: (biserica și statul sunt cele două betes noires ale mele) în biserica noastră, la fel ca și în cea protestantă, există un cap, invizibilul. Hristos – știință; și ca și protestanții, chiar mai logic decât ei, nu vom tolera nici un papă, nici un conciliu, nici un conclav de cardinali infailibili, nici episcopi, nici măcar preoți. Hristosul nostru diferă de Hristosul protestant și catolic prin faptul că acesta din urmă este o ființă personală, iar al nostru este impersonal; Hristosul creștin, deja desăvârșit în veșnicia trecută, reprezintă o ființă perfectă și neschimbată, în timp ce completitatea și desăvârșirea Hristosului nostru, știința, este întotdeauna în viitor, cu alte cuvinte, nu va fi niciodată atinsă și desăvârșită. Prin urmare, recunoscând știința absolută ca singura autoritate, nu ne compromitem în niciun fel libertatea.

Dar când spun asta despre știință, mă refer la o știință absolută, cu adevărat universală, care ar reproduce în mod ideal, în toată completitatea sa și în toate detaliile nesfârșite, sistemul universului, analizând și coordonând toate legile naturii care se manifestă în dezvoltarea continuă a lumii. Este evident că o astfel de știință, scopul cel mai înalt al tuturor eforturilor minții umane, nu va fi niciodată realizată complet și absolut.

Hristosul nostru va rămâne, așadar, pentru totdeauna neterminat, ceea ce ar trebui să reducă semnificativ mândria reprezentanților săi certificați printre noi. Împotriva acestui „Dumnezeu Fiul”, în numele căruia își propun să-și impună puterea pretențioasă și pedantă, apelăm la „Dumnezeu Tatăl”, care este lumea reală, viața reală, ai cărei reprezentanți imediati și cei mai apropiați suntem noi, reali. ființe care trăiesc, lucrează, se luptă, iubesc, se străduiesc, se bucură și suferă.

Dar, respingând puterea absolută, universală și infailibilă a oamenilor de știință, ne înclinăm de bunăvoie în fața venerabilei, deși relativă, temporară și limitată autoritate a reprezentanților cunoștințelor de specialitate și suntem gata în orice caz dificil să ne consultam pe rând cu ei; cu recunoștință împrumutăm de la ei pe acele prețioase

date pe care ni le pot impartasi, dar cu conditia ca nu vor nu sa profite de informatiile de la noi despre lucruri in care suntem mai competenti decat ei. În general, nu ne-am dori nimic mai bun decât să vedem că oameni cu cunoștințe mari, experiență mare, minți mari și, cel mai important, inimi mari, au asupra noastră o influență naturală și legitimă, percepută în mod liber și nu impusă în numele niciunui oricare ar fi puterea, cerească sau pământească. Recunoaștem fără îndoială puterea naturii și puterea faptelor, dar nicidecum legea; pentru că fiecare influență a legii impusă oficial asupra noastră devine imediat opresiune și minciună și ne conduce inevitabil, așa cum cred că a fost deja demonstrat cu suficientă claritate în paginile precedente, la sclavie și imbecilitate.

Într-un cuvânt, respingem orice legislație, orice putere și orice superioritate privilegiată, certificată și legalizată, chiar dacă ea ia naștere prin vot universal, întrucât suntem convinși că nu se poate întoarce decât în beneficiul minorității predominante de exploatatori împotriva intereselor marea majoritate a persoanelor supuse acestora.

Cei mai noi idealiști aderă la concepte foarte ciudate despre putere. Deși eliberați de prejudecățile tradiționale ale tuturor religiilor existente, ei atașează totuși ideii de putere un sens divin, absolut. Ei se bazează parțial pe raționamentul cvasifilosofic, dar în principal pe credința religioasă vagă, așadar, pe sentiment și fantezie poetică.

Munca lor este exact opusul nostru. În numele libertății, demnității și bunăstării omului, considerăm că este de datoria noastră să întoarcem din cer pe pământ zeii pe care cerul i-a furat. Ei, dimpotrivă, încearcă să comită un sacrilegiu eroic pentru a se întoarce în rai, acest tâlhar divin, cea mai mare, mai frumoasă și mai nobilă proprietate a umanității. Acum este rândul liber gânditorilor să jefuiască raiul cu necinstea obrăzătoare a analizei lor științifice.

Idealiștii cred, fără îndoială, că ideile și acțiunile umane, pentru a avea o mai mare autoritate în rândul oamenilor, trebuie învestite cu aprobarea divină. Cum se manifestă această sancțiune? Nu prin minune, ca în religiile pozitive ale teologilor, ci prin însăși măreția și sfințenia ideilor și faptelor: ceea ce este mare, frumos, nobil, ceea ce este corect este divin. Cu acest nou cult religios, fiecare om, inspirat de înalte idei, săvârșind fapte mărețe, devine preot, inițiat direct de Dumnezeu însuși. Și dovada? Nu are nevoie de altă dovadă decât măreția ideilor pe care le exprimă și a faptelor pe care le înfăptuiește. Sunt atât de sublimi încât, evident, nu puteau fi inspirați decât de Dumnezeu.

Aceasta este, în câteva cuvinte, întreaga lor filozofie, filozofia

sentimente, nu gândirea științifică, ceva de genul poetismului metafizic. Toate acestea par inofensive, dar de fapt nu este deloc așa: ascunsă sub vagul vag al acestor forme poetice, o doctrină foarte definită, îngustă și sterilă duce la același rezultat dezastruos la

care duc toate celelalte doctrine religioase și anume: la negarea totală a libertății și demnității umane.

A proclama ca divin tot ceea ce este mare, drept, real și frumos în umanitate înseamnă a fi de acord în tăcere că omenirea însăși ar fi incapabilă să creeze toate acestea, adică că natura umană prezentată în sine este săracă, nedreaptă, josnică și urâtă. Astfel, ne întoarcem înapoi la esența tuturor religiilor, cu alte cuvinte, la distrugerea omului pentru slava lui Dumnezeu. Și din momentul în care admitem că există o dependență fatală a omului și incapacitatea lui fundamentală de a se ridica prin propriile sale eforturi fără ajutorul inspirației divine la cunoașterea ideilor adevărate și drepte, nu avem de ales decât să recunoaștem și cele teologice, consecințele politice și sociale ale religiilor b pozitive .

De îndată ce Dumnezeu, ființa cea mai înaltă și cea mai desăvârșită, se întâlnește față în față cu omenirea, imediat s-au ridicat, parcă din subteran, mijlocitori divini aleși, inspirați de Dumnezeu, să lumineze, să instruiască și să guverneze în numele său neamul omenesc.

Nu putem presupune că toți oamenii sunt inspirați în mod egal de Dumnezeu? Atunci nu ar fi nevoie de intermediari. Dar vai! această presupunere este de neconceput, deoarece faptele o contrazic prea clar. Ne-ar conduce la necesitatea de a atribui inspirației divine toate absurditățile și amăgirile, toate faptele nebunești, teribile, josnice și lași care se săvârșesc în lume. Dar în acest caz, poate doar câțiva mari oameni ai istoriei, „genii virtuoase”, așa cum i-a numit faimosul cetățean și profet italian Giuseppe Mazzini, au primit inspirație divină? Direct inspirați, remarcați de Dumnezeu însuși și aleși prin vot popular, Die i popolo, trebuie să fie chemați să guverneze societățile umane?

Astfel, ne întoarcem din nou sub jugul bisericii și statului. Este adevărat că această nouă organizație, fondată de idealiști, filosofi și oameni de știință și care își datorează existența, ca toate vechile organizații politice, „harului lui Dumnezeu”, dar susținută de data aceasta de voința imaginară a poporului, nu va mai se va numi biserică, dar se va numi școală.Dar cine va beneficia de asta?Nu vor fi copiii cei care vor sta pe băncile acestei școli;nu, va rămâne pentru totdeauna un elev cronic minor, care, desigur, va fi nu va putea niciodată să-și treacă examenele finale și să se ridice la nivelul profesorilor săi și să se descurce fără exercițiul lor; acest discipol este poporul. Statul nu va mai fi numit monarhie, se va numi republică democratică, dar totuși va

copiii statului, adică tutela unei minorități organizate oficial și sistematic de oameni competenți, geniali, talentați sau virtuoși, care vor păzi și vor dirija comportamentul acestui copil mare, incorigibil și teribil - poporul. Profesorii școlii și funcționarii statului se vor numi republicani; dar ei vor fi totuși paznici și păstori, iar oamenii vor rămâne ceea ce au fost până acum, adică o turmă. Și acolo unde este

o turmă, cu siguranță trebuie să fie păstori care să o tunde și să o devoreze.

Poporul, conform acestui sistem, în ciuda puterii supreme care îi aparține, care este complet fictivă, va continua să servească drept instrument al gândurilor altcuiva, al voinței altcuiva și, în consecință, al intereselor altcuiva. Între această situație și ceea ce numim libertate, singura libertate reală, există un întreg abis. Va fi vechea asuprire și vechea sclavie într-o formă nouă; iar acolo unde există sclavie, există sărăcie și cruzime, există materialism social real, clase privilegiate pe de o parte și masele pe de altă parte.

Îndumnezeind lucrurile omenești, idealiștii asigură fatal triumful materialismului brut. O sută se întâmplă dintr-un motiv foarte simplu; divinul se evaporă și urcă în patria sa, cerul; pe pământ rămâne doar aspru și subomenesc.

Odată l-am întrebat pe Mazzini ce măsuri ar trebui luate pentru a emancipa poporul când republica lor unită triumfală va fi în sfârșit instituită.

„Prima măsură”, a răspuns el, „va fi înființarea de școli pentru oameni”.

- Ce vor fi învățați oamenii în aceste școli?

- Îndatoririle unei persoane - sacrificiu de sine în numele unei idei, în primul rând.

„Dar unde veți găsi un număr suficient de profesori capabili să predea aceste lucruri pe care nimeni nu are dreptul sau posibilitatea să le predea, dacă nu le predică prin propriul exemplu?” Nu este oare extrem de limitat numărul de oameni care și-au dat viața în slujba unei idei?

Cei care se sacrifică de dragul unei mari idei se supun unei pasiuni sublime și, satisfăcând această pasiune personală, fără de care viața însăși își pierde orice valoare în ochii lor, de obicei nu se gândesc să-și ridice treburile într-o doctrină; pe de altă parte, cei care predau doctrina uită de obicei să o practice în viață, din motivul că doctrina ucide viața, spontaneitatea vie a acțiunii.

Bărbați precum Mazzini, a cărui doctrină și acțiune formează o unitate uimitoare, sunt o excepție foarte rară. În creștinism existau și oameni mari, oameni sfinți, care practicau, sau cel puțin căutau cu pasiune să pună în practică, tot ceea ce predau ei, oameni ale căror inimi, debordând de iubire, erau pline de dispreț față de

binecuvântările și plăcerile acestei lumi. Însă marea majoritate a preoților catolici și protestanți, care din obișnuință au predicat și încă predică castitatea, abstinența și renunțarea, își subminează învățătura prin propriul exemplu. Nu fără motiv, dar ca urmare a experienței de multe secole, oamenii din toate țările au devenit

proverbiale cu sintagmele „disolut ca un preot”, „lacom ca un preot”, „ambițios ca un preot”, „lacom,” egoist, lacom ca un preot”. Astfel, s-a stabilit fără îndoială că dascălii de virtuți creștine, preoții, sfințiți de biserică, în marea majoritate a cazurilor, acționează cu totul invers față de ceea ce predau ei. Prevalența și numărul covârșitor al unor astfel de fapte arată că vinovăția trebuie căutată nu în ei ca indivizi, ci în situația socială, imposibilă și contradictorie în sine, în care sunt plasați acești indivizi.

Poziția preoților creștini implică o dublă contradicție. În primul rând, contradicția dintre învățătura abstinenței și renunțării și nevoile și aspirațiile reale ale naturii umane - aspirații și dorințe care în cazuri individuale foarte rare pot fi de fapt ignorate, suprimate și chiar complet distruse de influența constantă a unei puteri. sau pasiunea morală, dar care sunt atât de inerente naturii noastre, încât mai devreme sau mai târziu își iau întotdeauna plăcerea, iar dacă nu sunt mulțumiți în mod corect și normal, atunci până la urmă trebuie să apelăm la metode nesănătoase și urâte de satisfacție. . Aceasta este o lege firească și, prin urmare, fatală și irezistibilă, sub al cărei efect distructiv cad inevitabil toți preoții creștini, și în principal preoții Bisericii Romano-Catolice.

Dar există o altă contradicție, comună preoților ambelor credințe. Această contradicție decurge chiar din titlul și poziția maestrului. Stăpânul care comandă, asuprește și exploatează este un personaj complet logic și firesc. Dar un maestru care se sacrifică pentru subalternii săi este o creatură contradictorie și complet imposibilă. Aceasta este însăși esența ipocriziei, atât de bine personificată de Papa, care se autointitulează „cel mai josnic slujitor al slujitorilor lui Dumnezeu” - ca semn al căruia, după exemplul lui Hristos, el spală chiar picioarele a doisprezece romani. cerșetori o dată pe an - și în același timp se proclamă vicegerent al lui Dumnezeu pe pământ, stăpânul absolut și infailibil al lumii.Trebuie să vă amintesc că preoții tuturor bisericilor, departe de a se jertfi turmei încredințate lor. grija, întotdeauna, dimpotrivă, l-a jertfit, l-a exploatat și l-a ținut, într-adevăr, în poziția de turmă, parțial pentru a-și satisface pasiunile personale, parțial per maiorein gloriar Dei (pentru slava mai mare a lui Dumnezeu). , aceleasi cauze produc intotdeauna aceleasi efecte.La fel se va intampla si cu profesorii de nou

scoli inspirate divin si certificate de stat. Cu siguranță vor deveni, unii inconștient, alții cu deplină conștiință, predicatori ai doctrinei jertfirii poporului puterii statului și în folosul claselor privilegiate.

* X

Nu înseamnă asta că trebuie să expulzăm toată educația din societate și să distrugem toate școlile? Nu departe. Educația trebuie să se răspândească fără nicio restricție printre masele de oameni, transformând toate bisericile, toate aceste temple dedicate slavei lui Dumnezeu și sclaviei oamenilor, în școli de emancipare umană.

Dar, în primul rând, trebuie să ne înțelegem: școlile într-o societate normală, bazate pe egalitate și respect pentru libertatea omului, ar trebui să existe doar pentru copii, și nu pentru adulți; iar pentru ca ei să devină școli de emancipare, și nu de sclavie, este necesar în primul rând să alungăm din ele pentru totdeauna această ficțiune a lui Dumnezeu, sclavul etern și absolut.

Întreaga pregătire și educație a copiilor ar trebui să se bazeze pe dezvoltarea științifică a rațiunii, și nu pe credință, pe dezvoltarea demnității și independenței personale și nu pe evlavie și supunere, pe închinarea adevărului și dreptății cu orice preț și mai ales pe respectul pentru umanitate, care ar trebui să înlocuiască întotdeauna și pretutindeni venerarea divinității. Principiul autorităţii în educaţia copiilor este un punct de plecare firesc; este legală și necesară atunci când se aplică copiilor de o vârstă fragedă care nu pot fi încă ghidați în viață de propria lor rațiune. Dar întrucât orice evoluție, și deci evoluția educației, implică o negație treptată a punctului de plecare, atunci pe măsură ce creșterea și educația merg înainte, cazurile de folosire a puterii ar trebui să devină din ce în ce mai puțin frecvente, dând loc unei libertăți din ce în ce mai mari.

Orice educație rațională nu este, în esență, nimic altceva decât acest sacrificiu constant al autorității ca sacrificiu pentru libertate, întrucât scopul ultim al educației trebuie să fie cu siguranță crearea unei persoane libere, pline de respect și dragoste pentru libertatea celorlalți. Prin urmare, prima zi a vieții unui școlar, dacă școala acceptă copii care abia pot bolborosi câteva cuvinte, ar trebui să fie o zi de cea mai mare autoritate a școlii și o absență aproape completă a libertății; iar ultima zi trebuie să fie ziua celei mai mari libertăți și a distrugerii complete a oricărei urme de animal sau principiu divin al puterii.

Principiul puterii, atunci când este aplicat oamenilor care au ajuns la vârsta adultă, devine ceva monstruos, o negare clară a umanității, o sursă de sclavie și depravare morală și mentală. Din păcate, datorită grijii paterne a guvernului, masele de oameni rămân până astăzi într-o ignoranță atât de profundă încât va fi necesar să se stabilească

să construiască școli nu numai pentru copiii poporului, ci și pentru oamenii înșiși. Din școlile de acest din urmă tip, cea mai mică manifestare a principiului puterii trebuie să fie absolut alungată. Acestea nu vor mai fi școli, ci academii ale oamenilor, unde nu vor fi nici studenți, nici profesori, unde oamenii vor veni liber să-și aprovizioneze cunoștințele de care au nevoie și unde se află. bogat în propria experiență, el va preda, la rândul său, multe lucruri utile profesorilor săi. Va fi astfel învățare reciprocă, un act de fraternitate intelectuală între tinerii educați și oameni.

Adevărata școală pentru oameni și pentru toți adulții este viața. Singura putere mare, atotputernică, naturală și în același timp rațională, singura pe care o putem respecta, este puterea spiritului

comunității colective, bazată pe respectul reciproc al tuturor membrilor Societății. Da! Există o putere care nu este deloc divină, ci complet umană, dar suntem gata să ne închinăm în fața ei, încrezători. că aceasta este singura putere care nu înrobește oamenii; dimpotrivă, ea îi va elibera. Vă asigur că va fi de o mie de ori mai puternic decât toate puterile voastre divine, teologice, metafizice, politice și juridice stabilite de biserică și de stat; mai puternici decât codurile tale penale sunt temnicerii și călăii tăi.

Puterea sentimentului colectiv sau a spiritului publicului este chiar acum un lucru foarte serios. Chiar și așa-zișii criminali obișnuiți rareori îndrăznesc să-l insulte deschis. Ei încearcă să-l înșele, dar au grijă să nu-l calce în picioare, decât dacă simt sprijinul unei minorități mai mult sau mai puțin semnificative. Niciun om, oricât de puternic s-ar considera, nu este suficient de puternic pentru a îndura disprețul unanim al societății; nimeni nu poate trăi fără a simți sprijinul aprobării și respectului din partea uneia sau a alteia părți a societății. O persoană trebuie să fie motivată de o convingere mare și foarte sinceră pentru a găsi curajul să vorbească și să acționeze împotriva opiniei tuturor, dar o persoană depravată, egoistă și lașă nu va găsi niciodată un asemenea curaj în sine.

Nimic nu dovedește mai clar decât acest fapt solidaritatea firească și inevitabilă care îi leagă pe toți oamenii. Fiecare dintre noi poate testa această lege zilnic atât asupra noastră, cât și asupra tuturor oamenilor pe care îi cunoaștem. Dar dacă această putere socială există, atunci de ce până acum nu a fost suficient să înmoaie oamenii și să-i facă mai morali? Pur și simplu pentru că până acum această putere în sine nu a fost înnobilată; și nu a fost înnobilată pentru că viața socială, a cărei reflectare fidelă a fost întotdeauna, se bazează, după cum știm, pe cultul divinității, și nu pe respectul față de umanitate; pe putere, și nu pe libertate, pe privilegii, și nu pe egalitate: pe exploatare și nu pe frățiunea omului; pe nedreptate și minciună, și nu pe adevăr și dreptate

știri În consecință, acțiunea reală, acțiunea spiritului public a fost mereu în conflict cu teoriile umanitare și a fost în permanență supusă unor influențe dezastruoase și corupătoare. Influența opiniei publice s-a reflectat până acum nu în suprimarea viciilor și crimelor, ci în multiplicarea și răspândirea lor. În consecință, puterea lui este divină, inumană; influența sa este dăunătoare și dezastruoasă. Vrei să faci această putere și această influență benefică și umană? Faceți o revoluție socială. Faceți toate nevoile cu adevărat solidari și forțați interesele materiale și sociale ale fiecăruia să fie consecvente cu responsabilitățile umane ale fiecăruia. Și în acest scop există un singur mijloc: distrugeți toate instituțiile nedrepte; stabilește egalitatea economică și socială universală, iar pe acest fundament se vor ridica libertatea, moralitatea și solidaritatea umană a tuturor oamenilor.

Consecința necesară a idealismului teoretic în practică este cel mai crud materialism; bineînțeles, nu printre predicatorii sinceri ai idealismului (ca pentru cei din urmă, de obicei la sfârșitul unei vieți dedicate ideii, ei sunt nevoiți să vadă cum toate eforturile lor sunt

frustrate în zadar), ci printre cei care încearcă să-și pună în aplicare predarea în viață, precum și în fiecare societate în care învățăturile idealiste devin larg răspândite. O astfel de afirmație poate părea ciudată la început, dar nu trebuie decât să acordăm atenție faptelor istorice binecunoscute și corectitudinea judecății pe care am exprimat-o va fi fără îndoială.

Comparați, de exemplu, două civilizații ale lumii antice; greacă și romană. Care dintre ele este mai materialist, care s-a bazat pe instinctele și pasiunile naturale ale omului și, în același timp, a implementat idealurile umanitare în viață cu o deplinătate considerabilă? Fără îndoială, civilizația greacă. Și invers, care dintre cele două se baza pe idealul abstract al unei stări abstracte și. sacrificarea libertății materiale a unei persoane față de libertatea ideală a unui cetățean, a fost cea mai brutală în rezultatele sale? Desigur, civilizația romană. Este adevărat că civilizația greacă, ca toate culturile antice, era exclusiv națională și se baza pe sclavie. Dar, în ciuda acestor două neajunsuri uriașe, primul a înțeles și a realizat ideea de umanitate; ea a înnobilat și a idealizat cu adevărat viața oamenilor; ea a transformat turmele umane în asociații libere de cetățeni liberi; ea a creat științe, arte, poezie, filozofie nemuritoare și pentru prima dată a proclamat drepturile omului. Datorită libertății politice și sociale, a creat gândirea liberă.

La sfârșitul Evului Mediu, în timpul Renașterii, simplul fapt că câțiva emigranți greci au adus în Italia mai multe lucrări nemuritoare ale geniului grec a fost suficient pentru a reînvia acolo atât viața, cât și libertatea, și gândirea:

îngropat în închisoarea întunecată a catolicismului. Emanciparea oamenilor este numele civilizației grecești.

Și numele civilizației romane? Triumf militar, cu toate consecințele sale crude. Și ultimul ei cuvânt? Atotputernicia Cezarilor, care înseamnă umilirea și înrobirea națiunilor și a indivizilor.

Chiar și acum, ce ucide, ce distruge sistematic și fără milă libertatea și umanitatea în toate țările europene? Aceasta este dominația universală a dreptului roman.

Acum compară cele mai noi două civilizații: romanică și germanică. Trăsătura caracteristică a primei este materialismul fără îndoială; al doilea, dimpotrivă, se distinge prin idealism în forma sa cea mai abstractă, cea mai pură și transcendentală. Să vedem care sunt rezultatele practice ale ambelor.

Italia în timpul Renașterii a oferit deja servicii enorme cauzei eliberării umane. Ea a fost prima care a reînviat și a aplicat pe scară largă principiul libertății în Europa și a returnat omenirii cele mai bune atuuri ale sale: industrie, comerț, poezie, arte, științe pozitive și gândire liberă. Apoi sugrumat timp de trei secole de despotismul

imperial și papal și călcat în pământ de burghezia sa conducătoare, acum se ridică din nou, deși imens umilit în comparație cu ceea ce a fost cândva. Și totuși cât de diferit este de Germania! În Italia, în ciuda declinului său — temporar, sperăm — se poate trăi și respira uman, într-un popor care pare născut pentru libertate.Italia, chiar și Italia burgheză, vă poate arăta cu mândrie oameni ca Mazzini și Garibaldi.

În Germania respirăm o atmosferă de sclavie politică și socială cuprinzătoare, justificată filozofic și acceptată de marii oameni cu supunere și plăcere conștientă. Eroii ei - vorbesc despre Germania prezentului, și nu despre Germania viitorului, despre Germania aristocratică, birocratică, politică și burgheză și nu despre Germania proletarilor - eroii ei sunt complet opusul lui Mazzini. și Garibaldi: acesta este William I, reprezentantul crud și naiv al zeului protestant, dl. Bismarck și Moltke, generalii Manteuffel și Werder. În toate relațiile sale internaționale, Germania, încă de la începutul existenței sale, s-a străduit sistematic pentru cucerire și cucerire, întotdeauna gata să-și extindă propria aservire voluntară pe teritoriul vecinilor săi și, din momentul unificării sale finale într-o singură putere, a devenit o amenințare pentru libertatea întregii Europe.

În prezent, Germania este servilism, conștient, crud și triumfător.

'•ÎN

Pentru a arăta cum idealismul teoretic se transformă cu siguranță și inevitabil în materialism practic, este suficient să cităm ca exemplu toate bisericile creștine și, desigur, în primul rând Biserica Romană Apostolică. Ce poate fi mai sublim, în sensul ideal, fără niciuna

h

mai zel, mai detaşat de toate interesele pământeşti, decât învăţăturile lui Hristos propovăduite de această biserică? Și ce, pe de altă parte, poate fi mai dur și mai materialist decât politica practică a acestei biserici încă din secolul al VIII-lea, când puterea ei a fost în cele din urmă stabilită? Ce a servit întotdeauna și încă servește drept cauză constantă a tuturor disputelor ei cu suveranii Europei? Moșiile ei seculare, veniturile ei sunt mai întâi și apoi puterea ei seculară și privilegiile politice.

Trebuie să-i facem dreptate și să admitem că ea a fost prima care a descoperit în istoria modernă acel adevăr incontestabil, dar greu creștin, că bogăția și puterea câtorva, pe de o parte, și exploatarea economică și opresiunea politică a maselor, pe de altă parte, sunt două condiţii inseparabile ale maeştrilor ·1 proprietăţi ale idealului divin pe pământ: bogăţia întăreşte şi măreşte puterea, iar puterea; descoperă și inventează constant noi surse de bogăție, iar acești doi factori, mai buni decât martiriul și credința apostolilor, mai buni decât harul divin, asigură succesul propagandei creștine. Acesta este un adevăr istoric, iar bisericile protestante, sau mai degrabă sectele, nu au

întârziat să-l recunoască. Vorbesc, desigur, despre bisericile independente din Anglia, America și Elveția, și nu despre bisericile subiect ale Germaniei. Aceștia din urmă nu au propria inițiativă; ei ce fac. sunt ordonați de superiorii lor, suveranii lor seculari, care sunt în același timp superiorii lor spirituali. Este bine cunoscut faptul că propaganda protestantă, în special a misionarilor englezi și americani, este strâns legată de propaganda intereselor materiale și comerciale ale acestor două mari națiuni; cunoscut. de asemenea că scopul ultimei propagande nu este deloc convertirea și prosperitatea materială a țărilor în care pătrunde în unire cu cuvântul lui Dumnezeu, ci exploatarea acestor țări pentru îmbogățirea și bunăstarea materială a claselor privilegiate. , metropola urmărind extinderea exploatării și jafului în afara propriei țări.

Într-un cuvânt, nu este deloc greu de dovedit, având în vedere istoria. mâinile, că biserica, că toate bisericile, creștine și necreștine, împreună cu propaganda lor spiritualistă, probabil, pentru a întări și a consolida succesul acestora din urmă, nu au ratat nicio ocazie de a se organiza în mari corporații pentru exploatarea economică. a maselor sub patronajul și cu ъ binecuvântări directe și speciale ale uneia sau alteia zeități; nici nu este greu de dovedit că toate statele, care, după cum știm, erau inițial, cu toate instituțiile lor politice și juridice și cu clasele lor conducătoare și privilegiate, doar posesiunile laice ale acestor diferite biserici, au avut în vedere și ele, în principal, că aceeași exploatare a maselor, în favoarea unei minorități laice, sancționată indirect de către biserică; și să dovedească, în sfârșit, ca regulă generală, că lucrarea milostivului Dumnezeu și a tuturor idealurilor divine de pe pământ s-a încheiat mereu și pretutindeni prin predominarea materialismului înflorit al celor puțini asupra idealismului fanatic al maselor înfometate.

Avem noi dovezi în acest sens în ceea ce vedem acum.

Cu excepția marilor inimi și a minților mari, pe care le-am subliniat ca fiind greșite, cine sunt acum cei mai stăruitori apărători ai idealismului? În primul rând, toți suveranii și curtenii lor. În Franța recent, Napoleon al III-lea și soția sa, împărăteasa Eugenie, toți foștii lor miniștri, curteni și foști mareșali, de la Rouet și Bazin până la Fleury și Pietri; bărbații și femeile din lumea oficială imperială care au propagat cu atâta sârguință idealismul și au salvat Franța; ziarele lor și oamenii de știință lor — Cassanac, Girardin, Duvernoy, Velho, Levery, Dumas; falanga neagră a iezuiților și iezuiților de toate felurile, întreaga burghezie înaltă și mijlocie a Franței: liberali doctrinari și liberali doctrinari, Guizot Thiers, Julfavres, Peletans și Jules Simons; toţi erau predicatori înfocaţi ai idealismului şi, la vremea aceea, cei mai stăruitori apărători ai exploatării burgheze. În Prusia, în Germania — Wilhelm I, adevăratul reprezentant regal al milostivului Dumnezeu de pe pământ; toți generalii săi, toți ofițerii săi pomerani și alți și toată armata lui, care, datorită credinței lor religioase, tocmai cuceriseră Franța în acel mod ideal pe care îl cunoaștem atât de bine. În Rusia există țarul și întreaga sa curte, Muravyov și Berg, toți sugătorii de sânge și

evlavioșii suzete ai Poloniei. Într-un cuvânt, peste tot idealismul religios și filozofic (cel din urmă fiind o traducere mai mult sau mai puțin liberă a celui dintâi) servesc în vremea noastră drept stindard al exploatării materiale; în timp ce, dimpotrivă, steagul materialismului teoretic, steagul roșu al egalității economice și al justiției sociale, este ridicat de idealismul practic al maselor asuprite și înfometate, străduindu-se să realizeze cea mai mare libertate și drept uman al fiecăruia în frăția lui. toți oamenii de pe pământ. Cine sunt adevărații idealiști, idealiștii nu în abstract, ci în realitate, nu în cer, ci pe pământ? Și cine sunt materialiștii?

Este evident că, pentru a deveni un adept al idealismului teoretic sau divin, trebuie să punem capăt odată pentru totdeauna logicii și rațiunii umane și să renunți la știință. Mai mult, vedem că cei care apără doctrinele idealismului, fără să vrea, se trezesc recrutați în rândurile asupritorilor și exploatatorilor maselor. Aceste două motive importante, s-ar părea, sunt suficiente pentru a împinge orice minte mare, fiecare inimă mare departe de idealism. Cum s-a întâmplat ca faimoșii noștri idealiști moderni, cărora fără îndoială nu le lipsesc nici mintea, nici inima, nici voința bună, idealiști care și-au dedicat întreaga viață în slujba umanității - cum s-a întâmplat să rămână cu încăpățânare în companie cu reprezentanții doctrina, acum condamnată și dezonorata?

Motivele care încurajează acest lucru trebuie să fie foarte puternice. Aceste motive nu pot fi nici logice, nici științe, deoarece ele acuzau idealismul*

vorbi Nici nu pot fi interese personale, deoarece acești oameni stau infinit deasupra unor asemenea suspiciuni. Aceasta înseamnă că trebuie să existe un motiv moral puternic. Care? Nu poate fi decât unul: acești oameni remarcabili cred, fără îndoială, că teoriile sau credințele idealiste sunt esențiale pentru demnitatea morală și măreția omului și că teoriile materialiste, dimpotrivă, îl reduc la nivelul animalelor.

Dar dacă adevărul este exact invers?

Fiecare dezvoltare, așa cum am spus deja, este o negație a punctului său de plecare. Întrucât baza sau punctul de plecare, conform învățăturilor școlii materialiste, este material, negația ei trebuie să fie în mod necesar ideală. Îndepărtându-se de esența lumii reale sau de ceea ce se numește în mod abstract materie, materialismul ajunge în mod logic la idealizarea reală, adică în raport cu umanitatea, la emanciparea completă și definitivă a societății. Dimpotrivă, întrucât fundamentul și punctul de plecare al școlii idealiste este idealul, atunci din același motiv, această învățătură duce inevitabil la materialismul social, la instaurarea despotismului grosier și a exploatării josnice, nedreapte sub masca bisericii și stat. Dezvoltarea istorică a omului, din punct de vedere materialist, este o înălțare treptată; dominaţia sistemului idealist a transformat această dezvoltare într-un declin continuu. Și indiferent de problema pe care o atingem despre om, inevitabil întâlnim întotdeauna acea contradicție

ireconciliabilă între cele două școli. Astfel, după cum am observat deja, materialismul se îndepărtează de animalitate pentru a întemeia umanitatea; idealismul vine de la zeitate pentru a stabili sclavia și a condamna masele la vegetația animală. Materialismul neagă liberul arbitru și se încheie cu instaurarea libertății; Idealismul, în numele demnității umane, proclamă liberul arbitru și creează putere asupra ruinelor oricărei libertăți. Materialismul respinge principiul puterii pentru că îl privește pe bună dreptate ca pe un produs al animalității și pentru că, dimpotrivă, triumful umanității, scopul și sensul principal al istoriei, nu poate fi realizat decât cu ajutorul libertății. Într-un cuvânt, mereu în viață veți găsi idealiști care urmăresc implementarea practică a celor mai vulgare scopuri materialiste, în timp ce veți vedea materialiști urmărind și realizând cele mai mari aspirații și gânduri ideale.

Istoria, în sistemul idealiștilor, așa cum am spus, nu poate fi altceva decât o cădere continuă. Ele încep cu o cădere îngrozitoare, din care nu se mai pot recupera niciodată, cu o capotaie și din regiunile sublime ale ideii pure și absolute la materie. Și ce fel de materie? Nu la materia care acționează și se mișcă veșnic, care este plină de proprietăți și forțe speciale, de viață și de minte, de materie așa cum o vedem în lumea reală; nu, ci la materie abstractă, slăbită și redusă la neînsemnătate absolută, așa cum o înțeleg teologii și metafizicieni, care

au lipsit-o de toate pentru a le da totul împăratului, Dumnezeului lor; la materie, care, lipsită de orice acțiune și mișcare independentă, nu reprezintă, spre deosebire de ideea de zeitate, nimic mai mult decât impenetrabilitate absolută, inerție și imobilitate.

Această cădere este atât de teribilă încât zeitatea, persoana sau ideea divină, este aplatizată, își pierde conștiința și nu mai intră niciodată pe deplin în ea. Și în această situație disperată, zeitatea este încă obligată să facă minuni! Pentru că din momentul în care materia devine inertă, fiecare mișcare care se produce în lume, chiar și cea mai materială, este un miracol și nu poate fi decât rezultatul intervenției divine, a acțiunii lui Dumnezeu asupra materiei. Și astfel această biată zeitate, pe jumătate distrusă de căderea lui, zace leșinată timp de câteva mii de secole, apoi încetul cu încetul începe să se agite și să-și vină în fire, încercând în zadar să prindă măcar o amintire vagă a unei existențe trecute și a fiecărei mișcări. pe care o face in acelasi timp, transforma materia, se transforma in creativitate de forme noi, cu un nou si nou miracol. Pe această cale, zeitatea trece prin toate gradele de materialitate și animalitate - la început un gaz, o substanță chimică simplă sau complexă, un mineral, apoi se răspândește pe tot pământul sub formă de organisme vegetale și animale până se concentrează în o persoana.

Aici zeitatea pare să redevină ea însăși, pentru că în fiecare ființă umană strălucește o scânteie divină, o părticică a propriei sale ființe, un suflet nemuritor.

Cum ar putea cineva să reușească să plaseze un lucru absolut imaterial într-un obiect absolut material? Cum poate un corp să conţină, să conţină, să limiteze, să paralizeze un spirit pur? Aceasta este din nou una dintre acele întrebări care pot fi rezolvate doar prin credință, o afirmație superstițioasă și stupidă a absurdului. Acesta este cel mai mare dintre miracole. Aici, însă, nu ne rămâne decât să stabilim consecințele, rezultatele practice ale acestui miracol.

Zeitatea, pierdută și împrăștiată în materie, pe care o animă și o pune în mișcare, după mii de secole de eforturi zadarnice, își găsește în sfârșit un punct de sprijin, un fel de focalizare optică de centrare. Acest focus este omul, sufletul său nemuritor, cuprins în mod ciudat într-un corp muritor. Dar fiecare persoană, considerată individual, este prea limitată, prea neînsemnată pentru a cuprinde imensitatea divină; poate conține doar o foarte mică particule nemuritoare, asemănătoare întregului. De aici rezultă că ființa divină, o ființă absolut imaterială, Spiritul, poate fi divizată ca și materia. Acesta este al doilea mister, a cărui soluție trebuie lăsată în seama credinței.

Dacă Dumnezeu ar putea găsi un cămin în fiecare persoană, atunci fiecare persoană ar fi Dumnezeu. Am avea un număr mare de Zei; fiecare dintre ele ar fi limitat de toate celelalte, dar cu toate acestea

ficat, contradicție care ar însemna distrugerea reciprocă a oamenilor, imposibilitatea existenței a mai mult de unul. Cât despre particule, aceasta este o altă chestiune; nimic nu poate fi cu adevărat mai rațional decât ca o particulă să fie limitată de alta și să fie mai mică decât întregul. Dar o altă contradicție ne derutează aici. A fi mai mult sau mai puțin este o proprietate a materiei, și nu a spiritului, așa cum o înțeleg idealiștii. Adevărat, conform învăţăturii materialiştilor, sufletul este doar forţa motrice a organismului uman, iar măreţia sau nesemnificaţia sufletului depinde de perfecţiunea mai mare sau mai mică a acestui organism. Dar aceleași proprietăți de limitare și magnitudine relative nu pot fi atribuite spiritului, așa cum îl înțeleg idealiștii, un spirit absolut imaterial care există independent de materie. Nu poate exista nici un spirit mai mare, nici unul mai mic, nici vreo diferență cantitativă între spirite, pentru că există un singur Spirit — Dumnezeu. A adăuga că particulele infinit de mici și limitate care alcătuiesc sufletul uman sunt nemuritoare în același timp înseamnă a duce contradicția la extrem. Dar aceasta este o chestiune de credință; Să nu ne oprim asupra ei.

Deci, avem Divinitatea, ruptă și plasată în particule infinit de mici într-un număr imens de ființe de toate sexurile, vârstele, rasele și culorile. Aceasta este o situație extrem de incomodă și nefericită, deoarece particulele divine sunt atât de puțin familiarizate între ele la începutul existenței lor umane, încât încep prin a se devora reciproc. Mai mult, în această stare de barbarie și brutalitate complet animală, aceste particule divine păstrează o vagă asemănare cu zeitatea lor originală și simt o atracție irezistibilă pentru Întregul lor; își caută Tselago unul în celălalt. Acest Boiage însuși, împrăștiat și

rătăcit în lumea materială, se caută în oameni și a devenit atât de sălbatic din această mulțime de închisori omenești în care se află întemnițat, încât în căutarea lui însuși face nebunie după nebunie.

Începând cu fetișismul, se caută și se adoră, când într-o piatră, când într-o bucată de lemn, când într-o cârpă vopsită. Este foarte probabil că el nu ar fi putut niciodată să iasă din această stare joasă dacă o altă zeitate, care nu era destinată să se materializeze și care a fost păstrată într-o stare de spirit pur la înălțimile cerești ale idealului absolut, nu i-ar fi fost milă. pe el.

Iată din nou un nou mister - misterul Divinității, împărțit în două jumătăți, ambele la fel de infinite, dintre care una - Dumnezeu Tatăl rămâne în regiuni pure, imateriale, iar cealaltă - Dumnezeu Fiul trece în materie. În plus, între acești doi, despărțiți unul de altul, Boiages, se stabilesc relații constante, de sus în jos și de jos în sus, iar aceste relații, considerate ca un singur act etern și constant, sunt susținute de Duhul Sfânt. Acesta, în adevăratul său înțeles teologic și metafizic, este marele și cumplitul mister al Treimii creștine.

Dar să nu pierdem timpul încercând să înțelegem neînțelesul și, lăsând aceste înălțimi, să vedem ce se întâmplă pe pământ.

:f. X-

•V.

Dumnezeu Tatăl, văzând din înălțimile strălucirii sale veșnice că bietul Dumnezeu Fiul, turtit și uimit de căderea lui, s-a cufundat în materie și că, ajuns în starea omenească, încă nu se aflase, hotărăște să vină la el. ajutor. Din numărul infinit de particule, în același timp nemuritoare, divine și infinit de mici, în care Dumnezeu Fiul s-a dizolvat atât de complet încât nu se recunoaște, Dumnezeu Tatăl îi alege pe cei care îi plac cel mai mult și îi face profeții săi inspirați, genii virtuții, marii binefăcători și legiuitori ai umanității, precum: Zoroastru, Buddha, Moise, Confucius, Licurg, Solon, Socrate, divinul Platon și, mai presus de toate, Iisus Hristos (realizarea completă a Fiului lui Dumnezeu, adunat în cele din urmă și concentrate într-o singură personalitate umană), toate posturile, Sfântul Petru, Sfântul Pavel și Sfântul Ioan, Constantin cel Mare, Mahomed, apoi Grigore al VII-lea, Carol cel Mare, Dante și, după unii, Luther, Voltaire și Rousseau, Robespierre și Danton și multe alte personalități mari și sfinte, ale căror nume sunt imposibil de reținut, dar printre care eu, ca rus, vă rog să nu-l uitați pe Sfântul Nicolae.

Și acum am ajuns în sfârșit la manifestarea lui Dumnezeu pe pământ. Dar de îndată ce Dumnezeu apare, omul este redus la nimic. Îmi vor spune că el nu este redus la nimic, din moment ce el însuși este o părticică a lui Dumnezeu. Scuzați-mă! Recunosc că o particulă dintr-un întreg definit, limitat, oricât de mică ar fi, este o cantitate pozitivă cunoscută. Dar o particulă a infinitului de mare, în comparație cu ea,

este infinit de mică. Înmulțiți miliarde de miliarde cu miliarde de miliarde; produsul lor, în comparație cu infinit de mare, va fi infinit de mic, iar infinit de mic va fi egal cu zero. Dumnezeu este totul; prin urmare, omul și lumea reală, universul, nu sunt nimic. Nu există nicio modalitate de a evita această concluzie.

Apare Dumnezeu, iar omul este redus la nimic, iar cu cât Divinitatea devine mai maiestuoasă, cu atât umanitatea devine mai mizerabilă. Aceasta este istoria tuturor religiilor; Acesta este efectul tuturor revelațiilor și legislației divine. În istorie, numele lui Dumnezeu este un club atot-zdrobitor cu care profeții și alte mari genii bat libertatea, demnitatea, rațiunea și bunăstarea oamenilor.

Am văzut mai întâi căderea lui Dumnezeu. Acum avem în fața noastră o cădere care ne interesează mult mai mult — căderea omului, care a fost rezultatul activității lui Dumnezeu pe pământ.

Uitați-vă la ce greșeală profundă sunt dragii și celebrii noștri idealiști. Povestindu-ne despre Dumnezeu, ei intenționează, vor să ne înalțe, să ne elibereze, să ne înnobileze și, în schimb, dimpotrivă, ne asupresc și ne umilesc. ei

imaginați-vă că cu ajutorul numelui lui Dumnezeu este posibil să stabilim fraternitate între oameni; de fapt, ei creează mândrie pentru unii și umilință pentru alții, seamănă discordie, ură și război și stabilesc sclavia. Pentru că alături de Dumnezeu apar diferite grade de inspirație divină: omenirea este împărțită în oameni foarte inspirați, oameni mai puțin inspirați și oameni complet neinspirați. Adevărat, toate sunt la fel de nesemnificative înaintea lui Dumnezeu; dar în comparație între ele, unele dintre ele sunt mai înalte decât altele — nu numai de fapt, ceea ce nu ar conta, deoarece inegalitatea de fapt se pierde în colectivitate, cu excepția cazului în care se agață de vreo ficțiune sau instituție juridică, dar mai sus în divinitate. drept de inspirație, care stabilește inevitabil o inegalitate fixă, constantă, pietrificată. Cei mai puțin inspirați și cei neinspirați trebuie să asculte și să asculte de cei foarte inspirați. Astfel, principiul autorității este bine stabilit și se bazează pe cele două instituții principale care susțin sclavia, biserica și statul.

* ,

Dintre toate despotismele, cel mai rău este cel al doctrinarilor sau al fanaticilor inspirați. Ei sunt atât de preocupați de gloria Dumnezeului lor și de triumful ideilor lor, încât nu mai este loc în inimile lor pentru simpatia pentru libertatea, demnitatea sau chiar suferința oamenilor adevărați vii. Zelul și grija divină pentru ideal secătuiesc în cele din urmă sursele iubirii pentru umanitate în sufletele cele mai tandre, în inimile cele mai pline de compasiune. Privind tot ce există, tot ce se întâmplă în lume, din punct de vedere al eternității sau din punctul de vedere al unei idei abstracte, ei tratează lucrurile trecătoare cu dispreț. Dar întreaga viață a oamenilor adevărați, oameni din carne și oase, constă doar din lucruri trecătoare și ei înșiși sunt

ființe trecătoare, care, la plecare, sunt înlocuite cu alți indivizi la fel de trecători și care nu se mai întorc. Numai umanitatea este constantă și relativ eternă, în continuă dezvoltare din generație în generație. Spun: relativ etern, pentru că odată ce planeta noastră este distrusă (și nu poate să moară mai devreme sau mai târziu, din moment ce tot ceea ce are un început trebuie să aibă cu siguranță un sfârșit), când planeta noastră se descompune pentru a servi drept material pentru unii oricărei noi formațiuni. în sistemul universului, care singur este cu adevărat etern, cine știe ce se va întâmpla cu toată dezvoltarea noastră umană? Cu toate acestea, întrucât momentul acestei distrugeri se află într-un viitor îndepărtat și la mare distanță de noi, atunci, strict vorbind, putem considera omenirea eternă, în comparație cu perioada scurtă a vieții umane individuale.

Dar însuși procesul de dezvoltare progresivă a umanității este real și viu numai datorită manifestărilor sale tactile în

un anumit timp, într-un anumit spațiu, în activitățile de a trăi, simți oameni, și nu datorită ideii sale generale.

Ideea generală este întotdeauna o abstracție și, din această cauză, într-un fel, o negare a vieții reale. Știința poate îmbrățișa și sistematiza doar relațiile generale și tiparul general al faptelor reale, adică în fenomene care rămân neschimbate în timpul transformărilor lor continue; Dar știința nu le poate înțelege niciodată latura materială, individuală, tremurândă de realitate și de viață și, prin urmare, evazivă și evazivă. Știința îmbrățișează doar ideea de realitate, ideea de viață, și nu viața însăși. Știința nu poate scăpa de granițele abstracției. Aceasta este singura sa limită reală, de netrecut, care se află în însăși natura intelectului uman, singurul organ al științei.

Dar de îndată ce știința, renunțând la marea sa misiune, prin reprezentanții ei oficiali autorizați începe să revendice dreptul de a duce viața, inconsecvența ei vitală și chiar influența ei dăunătoare sunt dezvăluite imediat. Misiunea științei este de a stabili legi generale care să formuleze dezvoltarea fenomenelor din lumea fizică și socială; stabilește, ca să spunem așa, repere semnal care indică calea marșului progresiv al umanității, marchează condiții generale care trebuie respectate cu strictețe și care poate fi întotdeauna dezastruos de uitat sau ignorat. Într-un cuvânt, știința este o busolă pentru viață, dar nu pentru viață. Știința este neschimbătoare, impersonală, generală, abstractă, insensibilă, ca acele legi, a căror reproducere ideală o reprezintă, o reproducere reflectată sau mentală, adică una cerebrală (subliniez acest cuvânt pentru a vă aminti că știința în sine nu este nimic mai mult). decât un produs al unui organ material— creier). Viața este trecătoare și temporară, dar în același timp este tot fiorul realității și individualismului, sensibilității, suferinței, bucuriilor, aspirațiilor, nevoilor și pasiunilor. Ea singură creează în mod spontan lucruri și ființe reale. Știința nu creează nimic; doar percepe, clasifică, dă nume creațiilor vieții, SAU de fiecare dată, de îndată ce oamenii de știință, ieșind din subteranul lumii lor

abstracte, se amestecă cu fluxul viu al vieții, tot ceea ce încearcă să creeze este ridicol. sărac, abstract, lipsit de sânge, fără viață, născut mort, ca un homunculus creat de Wagner, un elev meticulos al nemuritorului doctor Faustus. De aici rezultă că singura misiune a științei este să ilumineze viața, și nu să o controleze.

"

Regula științei, adică a oamenilor de știință, chiar dacă sunt pozitiviști, elevi ai lui Auguste Comte sau adepți ai școlii doctrinare a social-democraților germani, va fi cu siguranță neputincioasă, ridicolă, inumană, crudă, va asupri, va permite exploatarea dăuna. Despre oamenii de știință, ca atare, se poate spune același lucru pe care l-am spus despre teologi și metafizicieni: ei nu au nici minte, nici inimă pentru ființe individuale și vii. Nici măcar nu îi putem învinovăți pentru asta, pentru că este firesc.

o consecinţă puternică a profesiei lor. Întrucât sunt oameni de știință, nu pot fi interesați de altceva decât de generalizări, legi absolute și au respect pentru orice altceva.

Individualitatea reală, vie, se remarcă doar pentru o altă individualitate vie, și nu pentru o individualitate gânditoare, nu pentru o persoană care, în abstract, se plasează în afara și deasupra contactului direct cu viața: pentru astfel de oameni, individualitatea poate exista doar ca sau exemplu mai puţin perfect al unei varietăţi cunoscute.există o anumită abstractizare. Dacă este, de exemplu, un iepure, atunci cu cât specimenul este mai frumos, cu atât mai bucuros omul de știință îl disecă, în speranța de a surprinde proprietățile tipice generale, legea genului. Și dacă Pictou nu ar fi rezistat, nu ar exista și astăzi fanatici capabili să facă experimente similare pe oameni? Dacă naturaliștii nu disecă o persoană vie, atunci ceea ce îi oprește în acest caz nu este știința, ci protestul atotputernic al vieții. Deși își petrec trei sferturi din existență în studiul și crearea unei lumi cu totul speciale, care le captează complet mintea și inima, ei nu sunt exclusiv oameni de știință, ci și, într-o măsură mai mare sau mai mică, oameni ai vieții.

Cu toate acestea, nu ar trebui să ne bazăm pe asta. Deși putem fi aproape siguri că un om de știință din vremea noastră nu ar îndrăzni să trateze o persoană în același mod cum tratează un iepure, există întotdeauna pericolul ca oamenii de știință să supună oameni vii unor experimente științifice, fără îndoială interesante, dar nici unul dintre ele. mai puţin neplăcute pentru ei.victimele lor. II dacă nu au posibilitatea de a efectua experimente asupra corpului indivizilor individuali, atunci cu o plăcere mai mare sunt gata să le efectueze asupra corpului social, ceea ce cu siguranță trebuie prevenit.

Cu organizarea lor modernă, care monopolizează știința și se află astfel în afara vieții sociale, oamenii de știință constituie o castă separată, în multe privințe asemănătoare cu casta clerului. Abstracția

științifică este Dumnezeul lor, indivizii sunt victimele lor și sunt preoți patentați.

Știința nu poate scăpa de sfera abstracțiilor. În această privință, este categoric inferior artei, care, deși are ca subiect și tipicul și generalul, îl reproduce în imagini concrete vii. Desigur, operele de artă nu sunt viața însăși, dar cu toate acestea trezesc în imaginația noastră sentimentul și amintirea vieții; arta, într-un anumit sens, individualizează tipurile și situațiile pe care le înfățișează; Prin indivizi fără carne și oase și, prin urmare, neschimbabili și nemuritori, creați din voința artistului, arta ne vorbește minții despre indivizi vii, reali, care apar și dispar în fața ochilor noștri. Arta, în acest sens, este un sacrificiu al vieții trecătoare, evazive, dar adevărate pe altarul abstractizării eterne.

Știința nu este mai capabilă să înțeleagă individualitatea unei persoane decât este individualitatea unui iepure. Nu pentru că ea

principiul individualismului era complet străin; dimpotrivă, ea înțelege perfect individualismul tocmai ca principiu, dar nu ca fapt: din punctul de vedere al științei, toate speciile de animale, inclusiv rasa umană, nu au existență reală în afara unui anumit număr de anumiți indivizi, nascuti si pe moarte pentru a da loc unor noi indivizi · doamnelor, la fel de trecatoare. Știința știe că, pe măsură ce trecem de la speciile inferioare la cele superioare, principiul individualității se manifestă cu o intensitate crescândă, indivizii devin mai complexi, mai liberi și mai perfecți. Știința știe că omul, ultimul și cel mai desăvârșit animal de pe pământ, că reprezintă individualitatea cea mai completă și exclusivă, datorită capacității sale de a înțelege și de a se ghida în viața sa publică și privată de legile naturii. Știința știe, în cele din urmă, dacă nu este coruptă de doctrinarul teologic, metafizic, politic sau juridic, dacă nu este tocită de îngâmfarea profesională, dacă nu este surdă la instinctele și aspirațiile vieții, știe (și aceasta este ultima ei). cuvânt) că respectul pentru om este legea cea mai înaltă a umanității și marele scop real al istoriei, iar singurul scop legitim al științei este umanizarea și emanciparea vieții, precum și libertatea și prosperitatea fiecărui individ care trăiește în societate. Și, prin urmare, dacă nu vrem să ne retragem înapoi la vise distrugătoare de libertate ale bunăstării societății sub umbra statului, vise bazate întotdeauna pe sacrificiul sistematic al poporului în fața guvernului, trebuie să realizăm clar că libertatea colectivă și bunăstarea există numai în măsura în care reprezintă suma libertăților individuale și bunăstarea individuală.

Știința cunoaște toate aceste adevăruri, dar nu le poate depăși. Întrucât abstracția este adevărata natură a științei, ea poate înțelege destul de bine principiul individualității reale și vii, dar nu se poate ocupa de indivizi reali și vii; se ocupă de indivizi în general, și nu de Petru sau Iacov, nu de așa și așa sau așa și așa, care în sine nu există pentru știință. Indivizii, ca subiect al științei, repet, sunt doar abstracțiuni.

Între timp, istoria este făcută nu de indivizi abstracti, ci de indivizi vii și activi. Distragerile avansează doar atunci când sunt împinse de oameni reali. Pentru aceste făpturi, care trăiesc nu numai în idee, ci în realitate și formate din carne și oase, știința este o mamă vitregă; ea le priveşte cel mult ca materiale pentru dezvoltarea intelectuală şi socială. Ce îi pasă de condițiile excepționale de viață și de soarta lui Petru sau Iacov? Ar fi devenit ridicolă, și-ar fi umilit demnitatea, s-ar fi distrus dacă ar fi decis să se intereseze de ele altfel decât ca exemple pentru a-și confirma teoriile eterne. Și ar fi ridicol să vrei ca ea să facă asta, pentru că se supune propriilor legi. Ea nu poate prinde betonul; nu poate opera decât cu abstracţii. Ea este pe

sens - în studiul situației și condițiilor generale de viață și dezvoltare sau a rasei umane în general, sau a unei rase, a unor oameni, a unei clase sau categorii separate de indivizi; în investigarea cauzelor generale ale prosperității, declinului lor și în descoperirea celor mai bune metode de promovare a progresului și bunăstării lor în toate modurile posibile. Doar dacă își desfășoară această muncă pe scară largă și rațional, atunci își va îndeplini pe deplin datoria și ar fi cu adevărat nedrept să se aștepte sau să ceară mai mult de la ea; ar fi absurd și de-a dreptul periculos să-i impună o misiune a cărei îndeplinire este contrară însăși firii ei, obligând-o să ignore existența personală și soarta lui Petru sau Iacov. Dacă reprezentanții brevetați ai științei, oameni care sunt de obicei departe de a fi abstracti, dar, dimpotrivă, duc adesea vieți foarte active și au interese foarte reale, și-ar îndrepta, mai presus de orice speranță, atenția directă asupra anumitor Petrov și Ivanov, atunci nu am fi deloc surprinși dacă Ei ar începe să tunde și, uneori, să jupuiască pe cei dragi, în numele științei, exact în același mod în care au fost tuși și jupuiți până atunci de preoți, avocați și politicieni din tot felul în numele lui Dumnezeu, al statului și al ordinii juridice.

Ceea ce predic este astfel, într-o oarecare măsură, un protest al vieții împotriva științei sau, ca să spunem așa, împotriva puterii științifice; dar nu fac asta deloc pentru a distruge știința — asta ar fi o trădare scăzută a umanității — ci doar pentru a pune știința la locul ei, astfel încât să nu o mai părăsească niciodată. Până acum, întreaga istorie a omenirii a fost un sacrificiu constant și sângeros al milioanelor de ființe umane sărace în cinstea unei abstracțiuni nemiloase, a lui Dumnezeu, patrie, puterea statului, onoarea națională, drepturile istorice și legale ale libertății publice și bunăstării. Așa a fost mișcarea naturală, spontană și inevitabilă a societăților umane în orice moment. Nu putem schimba asta. Trecutul este dincolo de controlul nostru și nu avem de ales decât să-l acceptăm ca fiind fatal și inevitabil. Nu avem de ales decât să credem că drumul parcurs a fost singura cale posibilă pentru educația rasei umane. Prin urmare, nu trebuie să ne amăgim: oricât de mare ar fi importanța pe care o atribuim trucurilor machiavelice ale claselor conducătoare, trebuie totuși să recunoaștem că nicio minoritate nu ar fi suficient de

puternică pentru a forța masele de oameni să facă toate acele teribile și nenumărate. sacrificii care s-au adus de-a lungul istoriei, dacă printre însăși masele nu ar fi existat o mișcare nesăbuită, spontană, care să le împingă la un sacrificiu de sine constant în numele primului, apoi încă una dintre aceste abstracțiuni devoratoare, acești vampiri ai istoriei, hrăniți mereu. asupra sângelui uman.

Această tendință dezastruoasă, înrădăcinată în adâncul maselor populare, a oferit un serviciu neprețuit teologilor, politicienilor și avocaților, acelor preoți patentați care se hrănesc cu

masele native. Nu este de mirare că metafizicii, la rândul lor, nu au omis să se agațe de cei de la putere și au început să justifice și să raționalizeze pe cât posibil tot ceea ce este nedrept și absurd. Și chiar și păianjenul pozitiv însuși — oricât de trist este să recunoști acest lucru — a arătat aceleași tendințe. Acesta din urmă se explică prin două motive: în primul rând, majoritatea reprezentanților științei pozitive aparțin claselor privilegiate și, în al doilea rând, pentru că mulți oameni de știință, plini de mândrie profesională, interpretează știința ca scop absolut și final al întregii dezvoltări umane. Sper că, prin autocritica pe care o poate și în cele din urmă trebuie să o aplice, știința pozitivă va înțelege că ea în toată compoziția sa nu este altceva decât un mijloc pentru realizarea unui scop mult mai înalt, umanizarea completă a tuturor indivizilor reali. născut viu și murind pe pământ.

•X· Ψ și:

Avantajul enorm al științei pozitive față de teologie și metafizică, față de politică și drept, este că, în loc de abstracțiile false și dăunătoare prezentate de aceste discipline, se bazează pe abstracții adevărate care exprimă natura și logica generală a lucrurilor, relațiile lor reale și lor. dezvoltarea legilor generale. Acest lucru va întări pentru totdeauna poziția privilegiată a științei în societate; este, într-un fel, conștiința colectivă a societății. Există însă un punct în care știința pozitivă seamănă cu toate disciplinele care au precedat-o: întrucât singurul ei scop este abstracția, ea este forțată prin natura sa să ignore oamenii reali, în afară de care cele mai adevărate abstracțiuni nu au dreptul să existe. Pentru a corecta acest defect radical, știința viitorului va acționa într-o manieră diferită de cea urmată de științele trecutului. Aceștia din urmă au profitat de ignoranța maselor și i-au sacrificat cu voluptate abstracțiilor lor, care au devenit astfel foarte profitabile pentru reprezentanții lor în carne și oase. Știința pozitivă, recunoscându-și deplina incapacitate de a înțelege indivizi reali și de a fi interesată de soarta lor, trebuie să renunțe hotărât și absolut la toate pretențiile de a guverna societatea; pentru că dacă s-ar amesteca în ea, ea ar sacrifica în mod constant oameni vii pe care nu-i cunoaște, ca sacrificiu față de abstracțiuni care reprezintă singurul obiect al cunoașterii ei legitime.

Istoria științifică, de exemplu, încă nu există, iar în prezent principalele sale tendințe abia încep să apară. Dar să presupunem că a fost pe deplin dezvoltat; Ce ne-ar da ea? În cel mai bun caz, ne-ar oferi o imagine adevărată și rațională a tuturor societăților istorice, o imagine a dezvoltării naturale a condițiilor generale ale existenței lor, materiale și spirituale, economice, politice și sociale, religioase, filozofice.

skikh, estetic și științific. Dar această imagine universală a civilizației umane, oricât de detaliată ar fi, nu ar putea niciodată să îmbrățișeze nimic din afara condițiilor generale și, prin urmare, abstracte. Miliarde de indivizi care au dat material viu și suferind acestei istorii, triumfătoare și în același timp sumbre, - triumfătoare mulțumită uriașului hecatomb de victime umane... zdrobite de carul său" - miliarde de indivizi necunoscuți, fără de care niciunul dintre mare abstract ъ istorie rezultate și a căror cotă nu a primit nici măcar o iotă din ceea ce a fost câștigat pentru beneficii viitoare - nu vor găsi niciodată nici cel mai neînsemnat loc în analele istoriei.Au trăit și au fost zdrobiți pentru binele umanității abstracte, atâta tot .

Vom da vina pe știința istorică pentru asta? Ar fi atât nedrept, cât și amuzant. Indivizii nu pot fi îmbrățișați nu numai de gândire, ci chiar de vorbirea umană, care este capabilă să exprime doar abstracții; Este imposibil să înțelegem în gândire indivizii care trăiesc astăzi mai mult decât indivizii din trecut. Prin urmare, știința socială în sine, știința viitorului, va continua cu siguranță să le ignore. Tot ceea ce avem dreptul să-i cerem este ca ea să ne arate, cu o mână credincioasă și de încredere, cauzele generale ale suferinței individuale; Dintre aceste motive, trebuie să remarce mai ales sacrificiile (și încă, vai! atât de dese) ale indivizilor trăitori, simțiți în numele generalităților abstracte: trebuie, în același timp, să ne arate condițiile generale necesare emancipării reale a indivizilor. trăind în societate. Așa este misiunea sa, așa sunt limitele ei, în afara cărora aplicarea științei sociale nu poate fi decât slabă și dăunătoare. Dincolo de aceste limite încep revendicările doctrinare și guvernamentale ale reprezentanților săi patentați, preoților săi. Este timpul să punem capăt acestor mari preoți, chiar dacă ei se numesc social-democrați. Repet din nou, singura misiune a științei este să lumineze calea. Numai viața, eliberată de toate barierele guvernamentale și doctrinare și bucurându-se de libertate totală de acțiune, poate crea.

Cum să rezolvi această contradicție?

Pe de o parte, știința este necesară pentru organizarea rațională a societății; pe de altă parte, ea este incapabilă să fie interesată de tot ce este viu și real.

Această contradicție poate fi rezolvată doar într-un singur fel: știința nu trebuie să mai rămână în afara vieții comune, reprezentată de o corporație de oameni de știință patentați, ci trebuie să prindă rădăcini și să se răspândească în rândul maselor. Știința, chemată de

acum înainte să reprezinte conștiința națională colectivă, trebuie să devină de fapt proprietatea tuturor. Astfel, fără să-și piardă nimic din caracterul său universal, pe care nu-l poate pierde niciodată, fără să înceteze să fie o știință și să continue să fie interesat exclusiv de cauzele generale, condițiile generale și tiparele relațiilor.

între indivizi și între lucruri, ea se va înrădăcina în viața imediată și reală a tuturor indivizilor. Această mișcare în știință va fi analogă mișcării religioase de la începutul Reformei, când unii dintre adepții lui Luther propovăduiau că oamenii nu au nevoie de mai mulți preoți, că de acum înainte fiecare om va fi propriul său preot, datorită medierii invizibile a Domnul Iisus Hristos, care reușise în cele din urmă „să se absoarbă să se închine bunului tău Dumnezeu1”.

Dar aici nu vorbim despre Iisus Hristos, nu despre un Dumnezeu bun, nu despre libertatea politică, nu despre drepturi legale – nu despre toate aceste lucruri descoperite teologic sau metafizic și la fel de indigerabile pentru minte. Lumea abstractizării științifice nu își datorează existența revelației; este inerentă lumii reale și reprezintă expresia generală sau abstractă a acesteia; cu alte cuvinte, formează o regiune separată, reprezentată în mod special de oamenii de știință ca corporație, iar în acest caz această lume ideală amenință să ia locul milostivului Dumnezeu în raport cu lumea reală, dând reprezentanților săi brevetați funcția de preoți. Acesta este motivul pentru care este necesară dizolvarea organizației speciale a cărturarilor într-o educație universală, egală pentru toți, astfel încât masele să înceteze să mai fie o turmă care este păstorită și tundetă de preoți privilegiați și să preia controlul asupra destinului lor. în propriile mâini.

Știința, devenită proprietatea tuturor, se va împletește, într-un anumit sens, în viața imediată și reală a fiecăruia. Ea va beneficia de beneficii și plăcere. ce se va pierde în mândrie, ambiție și pedanteria doctrinară. Acest lucru nu va împiedica totuși oamenii talentați, mai capabili de cercetare științifică decât majoritatea camarazilor lor, să se dedice exclusiv cultivării științei și să ofere mari servicii omenirii. Numai ambiția lor nu va dori nicio altă putere și influență decât influența naturală pe care inteligența superioară o exercită asupra mediului și nici o altă recompensă decât satisfacerea entuziasmului nobil.

Dar până când masele ajung în acest stadiu al educației, ar trebui să rămână sub controlul oamenilor de știință? Desigur că nu. Pentru ei, este mai bine să se descurce cu totul fără știință decât să permită oamenilor de știință să-i conducă. Primul efect al stăpânirii acestor oameni ar fi că ar face știința inaccesibilă oamenilor, deoarece instituțiile științifice existente sunt aristocratice. Aristocrația științifică, din punct de vedere practic, este cea mai inexorabilă, iar din punct de vedere social cea mai arogantă și ofensivă, aceeași ar fi și puterea instituită în numele științei. Un astfel de regim ar fi capabil să paralizeze viața și mișcarea societății. Oamenii de știință, mereu aroganți, mulțumiți de sine și neputincioși, ar dori să se

amestece în toate, iar izvoarele vieții s-ar seca sub suflarea pernicioasă a abstracțiunilor lor.

Repet, viața, nu știința, creează viața; activitatea spontană a oamenilor înșiși, singură, poate crea libertate. Ar fi, fără îndoială, o împrejurare foarte fericită dacă știința ar putea, de acum înainte, să lumineze marșul independent al poporului către eliberarea lor. Dar mai bună este absența luminii decât o lumină tremurândă și incertă, care nu face decât să încurce pe cei care o urmează. Nu degeaba oamenii au trecut printr-o lungă călătorie istorică și au plătit cu secole de dezastre pentru erorile lor. Lista imperială a experiențelor sale dureroase păstrate în memoria populară constituie un fel de știință tradițională, care în unele privințe nu este mai puțin valoroasă decât știința teoretică. Cei dintre studenții burghezi care simt suficientă ură față de înșelăciunea, ipocrizia, nedreptatea și lașitatea burgheziei pentru a găsi curajul să-i întoarcă spatele și suficient temperament pentru a lua deschis partea cauzei drepte și umane a proletariatului - acești tineri, așa cum am spus deja, și vor fi mentori ai poporului, frăți față de ei; și datorită lor, posibilitatea de putere și guvernare de către oamenii de știință va fi eliminată.

Dacă oamenii se feresc de domnia oamenilor de știință, atunci cu atât mai mult se vor îngriji de domnia idealiștilor inspirați.

Cu cât preoții cerului și adepții lor sunt mai sinceri, cu atât sunt mai periculoși. Abstracția științifică, așa cum am spus deja, este abstracția rațională, adevărată în esența sa, necesară vieții, ideea teoretică sau conștiința căreia o constituie. Poate, trebuie să fie absorbită și dirijată de viață. Abstracția idealistă, Dumnezeu, este o otravă distructivă care distruge, falsifică și ucide viața. Mândria oamenilor de știință, nefiind altceva decât o pretenție personală, poate fi îndoită și ruptă. Mândria idealiștilor, nefiind personală, ci divină, este intolerantă și inexorabilă: ea... nu poate decât să moară, dar nu va ceda niciodată și până la ultima suflare va încerca să subjugă o persoană Dumnezeului său. Rezultatul credinței este întotdeauna sclavia și, în același timp, triumful celui mai crud și mai urât materialism.

*

Omul, ca toate ființele vii din natură, este o ființă complet materială. Mintea, capacitatea de a gândi, de a percepe diverse impresii externe și interne, de a reflecta asupra lor, de a le aminti când au trecut, de a le reproduce cu imaginația, de a găsi în ele asemănări și diferențe, de a întocmi definiții abstracte care sunt comune lor, de a crea, astfel, concepte generale și În sfârșit, capacitatea de a formula, clasifica și combina aceste concepte după diverse metode – inteligența, într-un cuvânt, singurul creator al întregii noastre lumi ideale – este o proprietate a animalului. corpului și, în principal, a mecanismului creierului . Știm acest lucru probabil din experiența fiecăruia, care nu a fost niciodată contrazisă de un singur fapt și pe care o poate face fiecare persoană

Vreau să-l verific în fiecare moment al vieții mele. La toate animalele, fără a exclude speciile cele mai de jos, găsim un anumit grad de inteligență și se observă că la un număr de specii inteligența animalelor se dezvoltă proporțional cu gradul în care organismul unei anumite specii se apropie de corpul uman. ; dar numai în om atinge acea capacitate și putere de abstractizare, care constituie de fapt gândirea.

Experiența universală, singurul principiu și sursa tuturor cunoștințelor noastre, ne arată că toată inteligența este întotdeauna legată de un corp animal și că puterea și intensitatea funcțiilor animalelor depind de complexitatea și perfecțiunea relativă a organismului. Acest rezultat al experienței universale este aplicabil în egală măsură nu numai diferitelor specii de animale, ci și oamenilor; puterea intelectuală și morală a acestora din urmă este atât de evident legată de gradul mai mare sau mai mic de perfecțiune al organismului lor, în funcție de rasă, națiune, clasă și individualitate, încât nu este nevoie să ne oprim asupra acestui punct * **). Pe de altă parte, se știe că nicio persoană nu a văzut sau simțit vreodată, prin orice alt organ de simț, spirit pur, disociat de forma materială și

„) Experiența universală pe care se bazează toată știința trebuie să fie clar deosebită de credința universală prin care idealiștii doresc să-și susțină erorile. Prima este o declarație reală a faptelor; a doua este doar o presupunere a unor fapte pe care nimeni nu le-a văzut și care, prin urmare, sunt în contradicție cu experiența fiecăruia.

**) Idealiştii, adică toți cei care cred în imaterialitatea și nemurirea sufletului uman, ar trebui să fie extrem de stânjeniți de diferențele intelectuale care există între rase, popoare și indivizi separate. Dacă presupunem că particulele zeității au fost distribuite inegal, atunci cum putem explica această neuniformitate? Din păcate, există un număr semnificativ de oameni care sunt complet proști, proști până la idioție. Cum s-a putut întâmpla ca atunci când distribuiau particule din sufletul divin, ei să primească în partea lor o particulă în același timp care era și divină și stupidă? Pentru a evita această dificultate, idealiştii trebuie neapărat să admită că toate sufletele umane sunt egale, dar că închisorile în care sunt închise, corpurile umane, nu sunt aceleaşi; unii dintre ei sunt mai capabili decât alții să servească drept expresie a intelectualității spirituale pure. Conform acestei învățături, o persoană poate avea la dispoziție organe foarte rafinate, în timp ce alta poate avea unele foarte grosiere. Dar idealismul nu poate opera cu asemenea deosebiri fără a cădea în inconsecvență și în cel mai crud materialism, pentru că în fața imaterialității absolute a sufletului trebuie să dispară toate deosebirile corporale; totul corporal, material trebuie să pară cu siguranță indiferent, la fel și absolut grosolan. Abisul care separă sufletul de corp, imaterialitatea absolută de materialitatea absolută, este nesfârșit. De aici ar trebui să rezulte că toate diferențele care există de cealaltă parte a abisului sunt nesemnificative pentru suflet

și nu pot avea nicio influență asupra acestuia. Într-un cuvânt, absolutul imaterial nu poate fi conținut, conținut și cu atât mai puțin exprimat într-o măsură sau alta de absolut materialul. Dintre toate născocirile grosolane și materialiste (după idealiști, cuvântul materialist este sinonim cu grosolane, vulgare) generate de ignoranța primitivă și prostia oamenilor, cea mai grosolană și mai absurdă este povestea unui suflet imaterial închis în materie. corp, și nimic nu dovedește atât de clar atotputernicia prejudecăților străvechi chiar și asupra celor mai bune minți, decât faptul că oamenii înzestrați cu o inteligență înaltă încă mai aleargă cu legenda acestei uniuni ciudate.

existente separat de orice corp animal. Dar dacă nimeni nu l-a văzut, cum au început oamenii să creadă în existența lui? Faptul acestei credințe este indubitabil, și dacă nu universal, așa cum cred idealiștii, atunci, cel puțin, foarte răspândit și, ca atare, pe deplin demn de atenția noastră specială. O credință populară, oricât de stupidă ar fi, are o influență prea puternică asupra soartei oamenilor pentru ca noi să o ignorăm fără să aflăm motivele ei.

Explicația acestei credințe este destul de rațională și nu prezintă dificultăți deosebite. Folosind exemplul copiilor și adolescenților și chiar al multor persoane care au ajuns de mult la maturitate, vedem că o persoană începe să-și folosească abilitățile mentale cu mult înainte de a-și putea da seama despre modul în care le folosește. În timpul muncii inconștiente a unei minți naive și credule, o persoană, suprimată de lumea exterioară, îndemnată de acel etern instigator numit viață, cu nenumăratele ei nevoi, creează multe ficțiuni, concepte și idei, foarte imperfecte la început și care corespund doar puțin cu acţiuni.lucruri semnificative şi fapte pe care încearcă să le exprime. Neavând încă conștientizarea muncii propriei minți, neștiind încă că el însuși a creat și continuă să creeze aceste ficțiuni, aceste concepte, aceste idei, nerecunoscându-le complet subiective, adică omenești, originea, omul primitiv trebuie le privesc neapărat ca la ființe obiective, reale, complet independente de el, existând prin ele însele și în sine.

Așa s-a întâmplat ca popoarele primitive, ieșind treptat din primitivitatea lor animală, să-și creeze propriii zei. După ce i-au creat și nebănuind că ei înșiși sunt adevărații creatori, au început să le închine; privindu-le ca pe niște ființe reale, infinit mai înălțate decât ei înșiși, le-au atribuit atotputernicia și s-au recunoscut drept creațiile și sclavii lor. Pe măsură ce umanitatea s-a dezvoltat, zeii, care nu fuseseră întotdeauna altceva decât o reflectare fantastică, ideală și poetică a acesteia, au fost și ei idealizați. Fetișuri aspre la început, ele au devenit treptat spirite pure existente în afara lumii vizibile, iar în cele din urmă, odată cu cursul istoriei, s-au contopit în Ființa Divină Unica, în Spiritul absolut pur, etern, creator și conducător al lumilor.

* *

*

În orice dezvoltare, adevărată sau falsă, reală sau imaginară, colectivă sau individuală, doar primul pas, primul act este dificil. Odată făcut acest pas, dezvoltarea ulterioară are loc în mod natural, ca o consecință necesară a acestuia.

Pasul dificil în dezvoltarea istorică a acestei teribile nebunii religioase de care continuăm să fim posedați a fost înființarea lumii divine ca atare,

în afara lumii reale. Acest prim act de nebunie, firesc din punct de vedere fiziologic și, deci, necesar în istoria omenirii, nu a fost rodul unei improvizații bruște. Nu știu câte secole a fost nevoie pentru a stabili această credință și a-i stabili dominația asupra obiceiurilor sociale ale oamenilor; dar, odată stabilit, a devenit atotputernic, așa cum nebunia devine inevitabil atunci când pune stăpânire pe creierul uman. Ia un nebun — oricare ar fi scopul nebuniei lui — și vei vedea că ideea vagă și obsesivă care a pus stăpânire pe el i se pare cel mai firesc lucru din lume și că, dimpotrivă, lucruri reale care contrazic acest lucru. ideea i se par absurdă și o nebunie odioasă. Religia este o nebunie colectivă, cu atât mai puternică cu cât este tradițională, și pentru că originea ei se pierde în cea mai îndepărtată antichitate. Asemenea nebuniei colective, a pătruns în chiar adâncurile vieții publice și private a popoarelor; a fost întruchipat în societate; a devenit, ca să spunem așa, un suflet și o gândire colectivă. Fiecare persoană este înconjurată de ritual religios încă de la naștere; el absoarbe religia cu laptele mamei sale, o absoarbe cu tot ce atinge și vede. El este atât de exclusiv pătruns, atât de otrăvit de ea în toată ființa sa, încât mai târziu, oricât de puternică ar fi mintea lui naturală, trebuie să facă eforturi incredibile pentru a se elibera de ea, dar în ciuda tuturor eforturilor sale nu reușește niciodată complet.

De îndată ce lumea divină supranaturală s-a consolidat ferm în imaginația popoarelor, dezvoltarea diferitelor sisteme religioase a urmat un curs firesc și logic, în toate privințele conformându-se însă cu dezvoltarea modernă a relațiilor economice și politice, care în toate epocile. au fost găsite în fanteziile religioase și adevărata ei reflectare și sancțiunea divină. Astfel, nebunia istorică colectivă care se numește religie, începând cu fetișismul, a trecut prin toate etapele de la politeism până la monoteismul creștin.

Al doilea pas în dezvoltarea credințelor religioase, fără îndoială cel mai dificil după înființarea lumii divine dincolo de lume, a fost tocmai această trecere de la politeism la monoteism, de la materialismul religios al păgânilor la credința spiritualistă creștină. Zeii păgâni — și aceasta este principala lor trăsătură caracteristică — erau exclusiv zei naționali. Foarte numeroase, și-au păstrat în mare măsură caracterul material sau, mai bine spus, au fost atât de numeroși pentru că erau materiale, deoarece diversitatea este una dintre

proprietățile lumii reale. Zeii păgâni nu erau o negație strictă a lucrurilor reale; erau doar o exagerare fantastică a lor.

Știm cât de dificilă a fost pentru poporul evreu această trecere de la politeism la monoteism, care, ca să spunem așa, constituie întreaga sa istorie. Degeaba au propovăduit Moise și profeții pe unicul Dumnezeu; oamenii cădeau în mod constant iar și iar

4*

în idolatria sa primitivă, a revenit la credința străveche și mult mai naturală în mulți zei buni și răi, materiale, umane, tangibili. Iehova însuși, unicul lor zeu, zeul lui Moise și al profeților, era încă în cel mai înalt grad un zeu național, al cărui scop era doar să răsplătească și să-și pedepsească adepții credincioși, poporul său ales, călăuzit de argumente materiale, adesea stupide și mereu nepoliticos și cruzi. Credința în existența lui, aparent, nici măcar nu a negat existența foștilor zei. Zeul evreu nu a negat existența rivalilor săi; pur și simplu nu dorea ca oamenii lui să se închine împreună cu el și altor zei. Iehova era un Dumnezeu gelos. Prima lui poruncă a fost următoarea: „Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, să nu fie alt dumnezeu pentru tine decât Mine”.

Iehova a fost, prin urmare, prima schiță materială și foarte grosieră a celui mai nou idealism. El a fost doar un zeu național, ca zeul slav, care este venerat de generali, supuși ascultători și răbdători ai Împăratului All-Rusiei; precum zeul german proclamat de pietiști și generali germani, supuși ai lui William I la Berlin. Între timp, Ființa Supremă nu poate fi un zeu național; Trebuie să fie zeul întregii omeniri. Nici Ființa Supremă nu poate fi o ființă materială; Trebuie să fie negația întregii materie, spirit pur.

*

Două lucruri s-au dovedit a fi necesare pentru implementarea închinării Ființei Supreme: 1) negarea naționalităților și a formelor naționale de închinare și 2) dezvoltarea ideilor metafizice pentru spiritualizarea crudului Iehova evreu.

Prima condiție a fost îndeplinită de romani, deși fără îndoială într-o manieră foarte negativă, prin cucerirea majorității țărilor cunoscute de antici și prin distrugerea instituțiilor lor naționale. Lor le datorăm înființarea altarului celui mai înalt zeu pe ruinele a mii de alte altare. Zeii tuturor națiunilor cucerite, adunați în Panteon, s-au distrus reciproc. În ceea ce privește a doua condiție, spiritualizarea lui Iehova, ea a fost realizată de greci cu mult înainte de cucerirea țării lor de către romani. Grecia, la începutul istoriei sale, a primit deja de la răsărit lumea zeilor, care s-a stabilit în cele din urmă în credința tradițională a poporului său. Chiar și în perioada preistorică, ea a dezvoltat și a umanizat uimitor această lume divină prin mijlocirea poeților ei, iar când a început istoria ei, ea avea deja o religie gata făcută, cea mai simpatică și nobilă dintre toate

religiile care au existat vreodată, deoarece în general religia este o minciună.poate nobilă și drăguță. Marii săi gânditori – și nicio țară nu are altele mai mari decât Grecia – care au intrat ulterior în arena istoriei au găsit lumea divină stabilită nu numai în afara lor, printre oameni, ci și

tot în noi înșine, sub forma unui obicei de a gândi și a simți într-un anumit fel și bineînțeles că am luat acest obicei ca punct de plecare. Faptul că nu au creat nicio teologie, adică nu au pierdut timpul în încercări zadarnice de a concilia absurditățile cutare sau aceluia zeu cu logica trezirii rațiunii, așa cum au făcut scolasticii medievali, vorbește deja mult în favoarea lor. . Pur și simplu i-au lăsat pe zeii populari în afara sferei reflectării lor și s-au îndreptat imediat către ideea unei zeități unice, invizibile, atotputernică și eternă, o idee absolut spiritualistă și impersonală. Astfel, metafizicienii greci, mult mai mult decât evreii, au fost creatorii Dumnezeului creștin. Evreii i-au adăugat doar personalitatea grosolană a lui Iehova.

Faptul că cel mai mare geniu al lumii antice, egal cu zeii, Platon, era pe deplin convins de realitatea ideii divine, ne arată cât de contagioasă, cât de atotputernică este tradiția maniei religioase până și pentru cele mai mari minți. Totuși, acest lucru nu ar trebui să ne surprindă în mod deosebit, deoarece chiar și în zilele noastre cel mai mare geniu filosofic care a existat vreodată din vremurile lui Aristotel și Platon, Hegel, a încercat să-i ridice din nou la tronul transcendental sau ceresc al ideii divine, obiectivitatea. pe care Kant l-a distrus, din păcate, cu criticile sale, imperfecte și prea metafizice. Este adevărat că Hegel și-a început lucrarea de restaurare într-o manieră atât de impolitică încât l-a ucis pe milostivul Dumnezeu pentru totdeauna. El a jefuit aceste idei de caracterul lor divin, arătând oricui l-ar citi că nu sunt altceva decât creația minții umane, care străbate istoria în căutarea ei înșiși. Pentru a pune capăt oricărei nebunii religioase și mirajului divin, nu a trebuit decât să rostească ultimul cuvânt, care a fost spus după el, aproape simultan, de doi mari gânditori care nu auziseră niciodată unul de altul - Ludwig Feuerbach, studentul și distrugătorul Hegel și Auguste Comte, fondatorul filozofiei pozitive în Franța: „Metafizica se reduce la psihologie*1, adică toate sistemele metafizice nu au fost altceva decât psihologia umană în curs de dezvoltare în istorie.

În zilele noastre, nu este greu de înțeles cum au apărut ideile divine, cum au fost create de capacitatea omului pentru concepte abstracte. Dar pe vremea lui Platon era imposibil să știi asta. Mintea colectivă de atunci și, prin urmare, mintea individuală a celor mai mari genii, nu era încă coaptă pentru asta. Adevărat, atunci autocunoașterea a fost deja declarată de către Socrate a fi baza înțelepciunii: („Cunoaște-te pe tine însuți”). Dar această autocunoaștere exista doar în imaginația filosofului, în realitate nu era nimic. După Platon, un revers se observă mișcarea minții, de la matafizica religioasă la pozitivism.Aristotel, adevăratul părinte al științei și al filosofiei pozitive, nu a negat lumea divină, ci și

nu era interesat de el, încercând să-l atingă cât mai puțin posibil. După el, grecii alexandrini au fondat prima școală de științe pozitive. Erau atei, dar ateismul lor nu a lăsat nicio urmă asupra contemporanilor lor. Știința chiar și atunci a căutat să se separe din ce în ce mai mult de viață.

O altă școală, incomparabil mai influentă, a fost fondată și în Alexandria. Aceasta a fost școala neoplatoniștilor. Adepții acestei școli, amestecând fanteziile monstruoase ale Orientului cu ideile lui Platon, au fost adevărații precursori ai creștinismului, iar mai târziu creatorii și propagandiștii dogmelor creștine.

Astfel, egoismul personal și brutal al lui Iehova, stăpânirea nu mai puțin crudă și brutală a romanilor și speculațiile metafizico-ideale ale grecilor au fost cele trei elemente istorice din care s-a format creștinismul.

Dumnezeu, ridicat deasupra diferențelor naționale ale tuturor țărilor și, într-un anumit sens, fiind negația lor directă, trebuie să fie cu siguranță o ființă imaterială și abstractă. Dar, așa cum am spus deja, credința în existența unui astfel de zeu este un lucru atât de dificil încât nu ar putea intra imediat în viața de zi cu zi a oamenilor. Anterior, a trecut printr-un lung drum pregătitor de dezvoltare în lucrările metafizicienilor greci, care au stabilit pentru prima dată într-un mod filosofic conceptul de idee divină, una și multiplă în același timp, unind miriade de idei-tipuri, a cărei reproducere reală este lumea vizibilă. Dar zeitatea creată de filosofia greacă era o zeitate impersonală, străină de conștiința maselor nedezvoltate ale oamenilor; și din moment ce niciun metafizician logic și serios nu era capabil să se ridice, sau mai degrabă să coboare, la ideea unui Dumnezeu personal, a fost necesar să se caute în altă parte un Dumnezeu potrivit, iar el a fost găsit în personalitatea grosolană, egoistă și crudă a Iehova, Dumnezeul național evrei, care era și unul și, în același timp, trei. Între timp, evreii, în ciuda spiritului național excepțional prin care se disting și astăzi, de fapt, cu mult înainte de nașterea lui Hristos, au devenit poporul cel mai internațional din lume. Unii dintre ei au fost luați prizonieri; altul, mult mai mare, împrăștiat în întreaga lume, îndemnat de acea pasiune mercantilă care constituie una din trăsăturile principale ale caracterului lor până în zilele noastre; În felul acesta au răspândit pretutindeni închinarea lui Iehova lor, căruia i-au rămas cu atât mai credincioși cu cât îi părăsea mai mult.

În Alexandria, zeul redutabil al evreilor s-a contopit cu zeitatea metafizică a lui Platon, iar rezultatul a fost un Dumnezeu absurd, imaterial, dar în același timp nu spiritual al creștinilor.

Pentru a înflori cu culorile vieții această religie nou inventată, pentru a o face populară în cercurile largi ale poporului, era nevoie de un fapt viu, spontan, de o imagine reală a unui profet, a cărui personalitate putea fi

se datorează o nouă învățătură, altfel ar fi inevitabil sortită să rămână proprietatea metafizicienilor individuali timp de multe secole.

Și ceea ce căutam a fost găsit: era învățătura, suferința și moartea lui Isus Hristos. Nu știm aproape nimic de încredere despre această persoană; tot ceea ce ne spun Evangheliile este atât de contradictoriu, atât de fabulos încât cu greu putem desprinde din el câteva trăsături reale și vitale. Dar nu există nicio îndoială că a fost un învăţător al săracilor, un prieten şi mângâietor al oamenilor nefericiţi, ignoranţilor, sclavilor şi femeilor, iar acestea din urmă îl iubeau foarte mult. El a promis viața veșnică tuturor celor care suferă aici pe pământ, iar numărul lor este enorm. A fost crucificat ca un criminal important de către reprezentanții moralității oficiale și ai ordinii sociale a vremii. Ucenicii săi și discipolii acestor ucenici s-au răspândit cu succes (mulțumită cuceririlor romanilor și distrugerii granițelor naționale) și au propagat Evanghelia în toate țările cunoscute de vechii. Au fost primiți cu brațele deschise de sclavi și femei, cele două cele mai asuprite, cele mai suferinde și deci cele mai ignorante clase ale lumii antice; Chiar și puținii prozeliți pe care i-au dobândit în lumea privilegiată și învățată s-au datorat influenței femeilor. Cea mai largă propagandă a lor era îndreptată aproape exclusiv în rândul nefericiților umiliți de sclavie. Aceasta a fost prima revoltă semnificativă a proletariatului. Întregul secret al triumfului fără egal și al răspândirii largi a creștinismului a fost că acesta a făcut apel la lumea sclavilor umiliți și întunecați; dacă ar fi luat naștere printre oameni luminați și liberi, existența ei ar fi fost trecătoare, deoarece doctrina predată de apostolii lui Hristos era absurdă din punctul de vedere al rațiunii umane. A fost nevoie de nemulțumire profundă față de viață, de o sete chinuitoare a inimii și de sărăcie aproape absolută de gândire pentru a asigura succesul absurdității creștine, cea mai monstruoasă dintre toate absurditățile.

Creștinismul nu a fost doar negația tuturor instituțiilor politice, sociale și religioase din antichitate; a fost o perversiune completă a bunului simț, a întregii rațiuni umane. Conform învăţăturii creştine, o fiinţă vie, lumea reală nu era considerată nimic; credinciosul a fost invitat să privească dincolo de lucrurile existente, chiar mai departe, dincolo de ultimele granițe ale abstracției pe care le putea atinge mintea umană, dincolo de ideile de spațiu și timp, iar în aceste sfere transcendentale de vid absolut și imobilitate desăvârșită credinciosului i s-a arătat ceva. un fel de caput, mortimi, lipsit neconditionat de orice continut, iar asta nu este adevarat nimic, acest Dumnezeu a fost proclamat singura realitate

o ființă mare, eternă, atotputernică. Totul Adevărat a fost declarat a fi nimic, iar Nimicul absolut a fost declarat a fi totul. Umbra a devenit o substanță, iar materia a dispărut, ca o umbră *).

Toate acestea erau nespuse insolență și absurditate; a fost un triumf al prostiei credule asupra capului și, în unele cazuri, ironia unei minți obosite și dezamăgite într-o căutare sinceră și serioasă a adevărului; era nevoia atât de des simțită de mințile obosite de a se scutura de un gând și de a deveni extrem de prost: Credo quia absurdum! „Nu cred doar în absurd; Cred în el tocmai și în principal pentru că este un absurd.” În același fel, multe minți marcante și luminate ale vremurilor noastre cred în spiritism, în turnee și - de ce să merg departe - încă mai cred în creștinism, în idealism, în Dumnezeu.

* *

*

Credința proletariatului antic, ca și credința proletariatului din zilele noastre, era puternică și simplă.

Învățătura creștină se baza pe inima lui, și nu pe mintea lui; i-a răspuns aspirațiilor sale eterne, nevoilor, suferințelor, sclaviei și nu rațiunii, care încă adormea și de aceea nu putea ști nimic despre contradicțiile logice din dovezile existenței lui Dumnezeu. El era interesat doar să știe când va bate ceasul eliberării promise, când va veni în sfârșit împărăția lui Dumnezeu. Cât despre dogmele teologice, acestea nu l-au deranjat, pentru că nu înțelegea absolut nimic despre ele. Proletariatul convertit la creștinism a constituit forța sa materială, dar nu intelectuală.

Cât despre dogmele creștine, acestea au fost dezvoltate într-o serie întreagă de lucrări teologice și literare la consiliile bisericești, în principal de către neoplatoniștii din Orient. Mintea greacă a căzut atât de jos încât în secolul al VII-lea al erei creștine, în epoca primului Sinod Ecumenic, ideea unui Dumnezeu personal, un spirit pur, etern și absolut, creator și conducător suprem, există în afara noastră. , a fost unanim acceptat de către părinții bisericii: ca o consecință logică această absurditate absolută, a devenit firesc și necesar să credem în imaterialitatea și nemurirea sufletului uman. Vedem cât de greu a fost chiar și pentru părinții bisericii să înțeleagă spiritul curat în afara oricărei forme materiale. Și trebuie adăugat că, în general, natura oricărui argument metafizic și teologic este de așa natură încât pentru a dovedi o absurditate trebuie să se facă referire la alta.

A fost o circumstanță fericită pentru creștinism că a întâlnit o lume a sclavilor. Alte circumstanțe favorabile

*) În sistemele teologice şi metafizice ale Răsăritului regăsim şi principiul negării lumii reale în numele abstracţiei ideale şi absolute. Dar acest principiu în teologia răsăriteană nu are caracterul unei negare sistematice, voluntare și deliberate, caracteristic creștinismului. La momentul în care s-au născut aceste sisteme, lumea gândirii, voinței și libertății umane nu atinsese încă stadiul de dezvoltare în care se aflau ulterior civilizația greacă și romană.

A fost o invazie a barbarilor, indiferenți la toate întrebările teologice și metafizice. Când aversiunea lor practică față de idei a fost depășită, nu a fost dificil să-i convertești teoretic la creștinism. Apoi, timp de zece secole, creștinismul, înarmat cu atotputernicia bisericii și a statului, care nu avea rivali, a putut cu ușurință să corupă, să umilească și să falsească cele mai bune minți ale Europei. Nu avea rivali, pentru că în afara bisericii nu erau nici gânditori, nici oameni educați. A gândit singur, a vorbit și a scris singur; a învățat un lucru. Deși ereziile au apărut în adâncul ei, ele au influențat doar dezvoltarea teologică sau practică a dogmei de bază, dar niciodată dogma în sine. Credința în Dumnezeu, spiritul curat și creatorul lumii, și credința în imaterialitatea sufletului au rămas inviolabile. Această dublă credință a devenit fundamentul ideal al întregii civilizații din estul și vestul Europei; a pătruns în toate instituțiile, în toate detaliile vieții publice și private atât a claselor superioare, cât și a maselor; ea, ca să spunem așa, era întruchipată în ele.

Este deci surprinzător că această credință supraviețuiește până în zilele noastre, continuând să-și exercite influența dăunătoare asupra unor minți alese precum Mazzini, Michelet și alții? Am văzut că primul atac asupra ei a fost făcut de renașterea minții libere în secolul al XV-lea, care a produs astfel de eroi și martiri precum Vanini, Giordano Bruno și Galileo. Deși înăbușită de pasiunile furtunoase ale Reformei, gândirea liberă și-a continuat în tăcere opera sa invizibilă, lăsând moștenire celor mai nobile minți ale fiecărei generații munca sa de eliberare a oamenilor prin distrugerea absurdului, până când în cele din urmă, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, a apărut. din nou în lumina albă în persoana enciclopediștilor care au ridicat cu îndrăzneală steagul ateismului și al materialismului. S-ar părea că mintea umană era pe cale să fie în sfârșit eliberată de inspirația divină care o asuprise.Nimic nu s-a întâmplat. Minciuna, căreia umanitatea a fost victimă timp de optsprezece secole (vorbind doar despre creștinism), s-a dovedit încă o dată a fi mai puternică decât adevărul. Nemaiputând să se folosească de tribul negru, de corbii sfințiți de biserică – preoți catolici și protestanți, toată încrederea în care fusese pierdută, creștinismul s-a îndreptat către preoți seculari, mincinoși și sofiști îmbrăcați scurt. Dintre aceștia, doi: unul – cea mai sofisticată minte, celălalt – cea mai doctrinară, cea mai despotică voință a secolului trecut – Jean-Jacques Rousseau și Robespierre – au jucat cel mai fatal rol din istoria secolului trecut. Primul a fost profetul unui stat doctrinar, iar Robespierre, discipolul său demn și credincios, a încercat să-și pună în practică învățătura și să devină exponentul suprem al noii doctrine. După ce a auzit fraza lui Voltaire că, dacă Dumnezeu nu ar exista, atunci ar fi necesar să-l inventăm, Rousseau a inventat o Ființă Supremă, abstractă și sterilă.

Dumnezeul deistilor. Și în numele acestei Ființe Supreme, Robespierre i-a ghilotinat mai întâi pe hebertiști, iar apoi pe însuși geniul

revoluției, Danton, în persoana căruia a ucis republica, pregătind astfel calea inevitabilului triumf al lui Napoleon de atunci.

După marea retragere, secțiunea idealistă a găsit slujitori mai puțin fanatici, mai puțin formidabili, mai aproape de creșterea în scădere a burgheziei actuale. În Franța, Chateaubriand, Lamartine și, trebuie adăugat, Victor Joseph Krat, un republican și cvasi-socialist al zilelor noastre; „și în spatele lor se află o întreagă companie melancolică și sentimentală de minți mizerabile și palide care se află sub conducere. dintre acești profesori au fondat cea mai nouă școală romantică: Germania — Schlegel, Tieck, Novali și multe alte nume ale căror nume nu merită să fie menționate. '''Tt* x

Literatura creată de această școală a fost un regat al spiritelor și al fantomelor. Ea nu suporta soarele. lumină; *numai în amurg putea trăi. Cu toate acestea, ar putea rezista la contactul dur cu masele. Aceasta este literatura fygna a aristocraților blândi și rafinați, care luptă pentru patria lor, raiul și trăiesc pe pământ ca și cum ar fi favoruri. Avea groază și dispreț față de politică și problemele zilei și, dacă intra accidental în contact cu ele, se numea în mod clar reacționară, luând partea bisericii împotriva insolenței liber-cugetătoarelor, partea regilor împotriva poporului, și toți aristocrații împotriva turmei de străzi joase.

Cheia înțelegerii acestei literaturi romantice trebuie căutată în transformarea care s-a produs în adâncul burgheziei europene de la revoluția orașului. De la Renaștere și Reformă până la Revoluție, b^zhtara a fost un reprezentant eroic al principiilor revoluționare. Din adâncurile sale au venit cei mai mulți dintre liberi gânditori ai secolului al XVIII-lea, reformatorii religioși din cele două secole precedente și apostolii emancipării umane, care, bineînțeles, sprijiniți de mâna puternică a poporului, au adus Revoluția din 1789 și 1793. Ea a proclamat răsturnarea puterii lui George și a bisericii, frăția popoarelor și drepturile cetățenilor. Aceasta este pretenția ei la faimă; sunt nemuritori! Dar revoluția a provocat și o scindare în ea. Burghezia, care a cumpărat degeaba moșiile confiscate de la aristocrați, îmbogățită și nemai bizuindu-se pe proletariatul urban, ci pe țăranii francezi, care profitau și de pământurile confiscate, a căutat doar pacea, restabilirea socială. ordinea si instituirea unui guvern puternic. Prin urmare, ei au salutat cu bucurie dictatura primului Bonaparte și, deși încă Voltaireeni, nu au avut nimic împotriva concordatului cu papa și împotriva restaurării bisericii oficiale din Franța. „Religia este atât de necesară pentru oameni.”

Toate acestea indică faptul că o parte semnificativă a burgheziei, obosită, a văzut; că să-şi menţină poziţia

viața și pentru a-și păstra numele nou dobândite, este necesar să potolești foamea nepotolită a oamenilor cu promisiunea manei din cer. Atunci a început să predice Piatobriand*). Napoleon a căzut; Restaurarea a readus Franța la o monarhie legitimă. Această reacție a aruncat burghezia înapoi la revoluție și, odată cu spiritul

revoluționar, s-a trezit în ea scepticismul; A devenit din nou o gânditoare liberă, a pus Chateaubriap deoparte și a preluat din nou Voltaire. În Revoluția din iulie, burghezia, prin mâinile proletariatului, a răsturnat din nou regimul restaurat, dar când a preluat din nou puterea, a devenit o chestiune de viață pentru ea cum să trimită proletariatul la locul său, în rândurile din spate. Ar fi prea cinic să spunem direct că acest lucru este necesar în interesul burgheziei. Cu cât interesele cuiva sunt mai nedrepte și mai inumane, cu atât are nevoie de o sancțiune ridicată. Unde o putem găsi dacă nu în religie, această bună patronă a tuturor paraziților bine hrăniți și mângâietoarea constantă a celor flămânzi? Și mai clar ca niciodată, burghezia triumfătoare a văzut că religia este necesară pentru popor.

·X·

Există doar două mijloace de a convinge masele de oameni de meritele oricărei instituții sociale. Prima, singura reală, dar și cea mai greu de realizat, deoarece presupune desființarea statului, sau, cu alte cuvinte, desființarea exploatării politice organizate a majorității de către orice minoritate, ar consta în și satisfacerea deplină a nevoilor și aspirațiilor poporului, ceea ce ar echivala cu lichidarea completă a clasei burgheze sau, din nou, cu distrugerea statului. Un alt mijloc, dimpotrivă, dăunător doar pentru popor și benefic pentru burghezie, întrucât își garantează privilegiile, nu este altceva decât religia, acest miraj etern care duce masele deoparte în căutarea comorilor divine în timp ce mult mai viclean conducător clasa se mulțumește cu împărțirea între toți membrii săi — foarte inegal însă — bunuri pământești jefuite de la oameni, inclusiv, desigur, libertatea lor politică și socială.

Nu există și nu poate exista un stat fără religie. Luați cel mai liber stat din lume — Statele Unite ale Americii, de exemplu, sau Uniunea Elvețiană — și vedeți ce rol important este jucat în toate discursurile oficiale ale reprezentanților lor de către Providența divină — acea sancțiune supremă a tuturor statelor. Și știi doar asta: indiferent de șef de stat care vorbește despre Dumnezeu, fie el împăratul Germaniei sau președintele Republicii Argentine, acest lucru este fără îndoială.

*) Există o anecdotă foarte plauzibilă despre modul în care Chateau-Briand a adus unui editor o lucrare care conținea un atac asupra religiei. Editorul i-a atras atenția asupra faptului că ateismul a ieșit din modă, că publicul cititor nu mai era interesat de el și că, dimpotrivă, exista o cerere de scrieri religioase. Chateaubriand a plecat, iar câteva luni mai târziu a venit cu „Geniul creștinismului”.

Stabilitatea lui dovedește că este din nou și din nou gata să-și tunde poporul — turma.

Astfel, când burghezia franceză liberală și voltairiană, înclinată de temperament către pozitivism (ca să nu zic materialism), ciudat de brută și îngustă, a devenit clasa conducătoare în 1880, problema instituirii unei religii oficiale de stat a pus-o într-o poziție

dificilă. . Revenirea la catolicism a fost imposibilă din cauza contradicției ireconciliabile dintre politicile avide de putere ale Romei și dezvoltarea intereselor economice și politice ale clasei de mijloc. În acest sens, protestantismul a fost mult mai profitabil. Dar a fost imposibil pentru burghezia franceză să se convertească la protestantism. Pentru a trece de la o religie la alta, ai nevoie de măcar puțină credință. În inima exclusiv pozitivă a burgheziei franceze nu este loc pentru credință. Se distinge prin cea mai profundă indiferență față de toate problemele care nu privesc nici buzunarul, în primul rând, nici vanitatea ei publică, în al doilea rând. Ea este la fel de indiferentă atât față de protestantism, cât și față de catolicism. Se părea că nu mai rămâne decât o singură cale: revenirea la religia umanitară și revoluționară a secolului al XVIII-lea. Dar proclamarea unei religii revoluționare de către clasa conducătoare burgheză ar avea o latură comică și ar amenința cu scandal. Ca urmare a tuturor acestor fluctuații s-a născut deismul doctrinar. El și-a declarat cu îndrăzneală scopul său a fi reconcilierea revoluției cu reacția sau, în limba acestei școli, principiul libertății cu principiul puterii și, bineînțeles, în beneficiul acesteia din urmă. Această împăcare a însemnat: în politică, trucuri cu libertatea populară în favoarea stăpânirii burgheziei, reprezentată de un stat monarhic și constituțional; în filozofie - subordonarea conștientă a rațiunii libere față de „principiile eterne** ale credinței”. .

Biblioteca „Runiverse”

Editura si depozitul de carti

Consiliul Deputaților Soldaților din Moscova „Cetățean-Soldat”.Sergievski Posad, provincia Moscova.

Adresa pentru telegrame: Sergievsky Posad, Nnigosoldat.

■ ....1>□' <1

Cărți noi au ieșit din tipar și au fost puse în vânzare:

N. A. Rozhkov. Originea și cursul Revoluției Ruse. Pret 20 copeici.

Egozha. Guvernul provizoriu și adunarea constituantă. Prețul și.k.

Al lui. Republică Democrată. Pret 20 copeici.

Al lui. Sarcinile economice și sociale ale revoluției. Pret 20 copeici.

Se. Concluzii generale și perspective de viitor. Preț 20 k. Vinogradov M. N. ABC-ul revoluţiei. Preț 50 k. Mihail Bakunin. Gog și statul. Pret 80 k. P Kropotkin. Pâine și libertate. Preț 2 ruble.

N.K. Lebedev. Sindicatele muncitorilor. Pret 30 copeici.

V. G. Certkov. Datoria în spitalele militare. Pret 20 copeici.

V. B. Libin. Ce este o adunare constituanta? Ts. Yu k.

E. K. Breshko Breshkovskaya. Ce să faci la adunarea constituantă. Preț 10 copeici.

Lucrările lui L. N. Tolstoi: Răspuns la Sinod. Preţ 10 k. „ „ Legea violenţei şi legea

dragoste. Pret 60 copeici.

„ „' Sclavia timpului nostru.

„ „„Un singur lucru pentru nevoie.”

„ „Cercul de lectură.

„ „Oamenilor muncitori.

„ „Amintiți-vă!”

Este în curs de tipărire și va intra în vânzare în câteva zile:

Arbore. Bulgakov. etica creștină. Eseuri sistematice despre viziunea asupra lumii a lui L. N. Tolstoi.

■ -------------------- ------------------ —j

Pret 80 copeici.